DE NEDERLANDSE
LIVEMUZIEK MONITOR

2008-2019

Popconcerten en -festivals in het tijdperk tussen streaming en sluiting

DE NEDERLANDSE
LIVEMUZIEK MONITOR
2008-2019

Popconcerten en -festivals in het tijdperk tussen streaming en sluiting

Inleiding

5

Verantwoording

6

Deel 1: Algemeen

8

Deel 2: Podia en festivals

11

Deel 3: Artiesten

18

Deel 4: Livemuziek in de stad

25

Deel 5: Muziekgenres

28

Ten slotte

32

Colofon

38

Aurora op Down the Rabbit Hole - foto Bart Heemskerk

INLEIDING

De wereldwijde muziekindustrie heeft tussen 2008 en 2019 een interessante ontwikkeling doorgemaakt. Na een aantal jaren met grote omzetverliezen als gevolg van het (illegaal) downloaden van muziek, werd in 2008 het Zweedse platform Spotify gelanceerd. Hoewel het daarna nog enkele jaren zou duren voordat streaming de belangrijkste vorm van muziekconsumptie werd, kan 2008 in die zin als een kantelpunt gezien worden. Ook in de livesector lijkt rond die tijd een kentering te hebben plaatsgevonden: in de periode 2005-2010 is het aantal (muziek)festivals in Nederland en daarbuiten sterk gegroeid[1]. In de jaren die volgden heeft de muziekindustrie zich opgericht, met streaming en live als de twee belangrijkste aanjagers, hoewel de omzetcijfers van de industrie als geheel nooit meer in de buurt zijn gekomen van de topjaren net vóór de downloadrevolutie.

Begin 2020 werd alles anders voor de wereldwijde muziekindustrie. Voor het eerst sinds het bestaan van de popmuziek werd de livesector geconfronteerd met een lange periode van sluiting en beperkingen. En hoewel veel streamingdiensten daarentegen een versnelde groei doormaakten tijdens de verschillende lockdowns, had de pandemie vanaf begin 2020 onmiskenbaar de gehele muziekindustrie in haar greep. In dit rapport wordt de Nederlandse livesector tussen 2008 en 2019 onder de loep genomen; het tijdperk tussen streaming en sluiting. Naast de overduidelijke groei van het festivalaanbod in die periode, is er nog relatief weinig bekend over de ontwikkeling van de livesector. Wat zijn de gevolgen van de festivalisering op de podia? Zijn er steeds minder kleinschalige speelplekken in Nederland? Hoe ontwikkelt het aandeel van Nederlandse artiesten binnen het gehele liveaanbod zich? Neemt het aandeel vrouwelijke artiesten op de podia toe? Deze monitor geeft antwoord op deze en vele andere vragen over de Nederlandse livesector.

In 2017 startten we vanuit de Erasmus Universiteit en Hogeschool Rotterdam met het project POPLIVE. Mede gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en met steun van de VNPF en Mojo Concerts, stelden we onszelf tot doel om de kennis over de Nederlandse live popsector te ontwikkelen vanuit een wetenschappelijke context maar vooral ook met een praktische, sectorgerichte benadering. Een van de vele resultaten die we sindsdien behaald hebben, is deze Nederlandse livemuziek monitor. Een monitor die hopelijk bijdraagt aan een sterkere livesector, aan beter live-/popbeleid en aan nog meer geweldige optredens en gelukkige concert- en festivalbezoekers.

Wil je meer weten over de monitor of ben je geïnteresseerd in aanvullende analyses vanuit de database?
Neem dan contact op via mulder@eshcc.eur.nl of kijk op www.poplive.nl/monitor.

Martijn Mulder

Onderzoeker livemuziek, podia en festivals
POPLIVE
Hogeschool Rotterdam & Erasmus Universiteit

[1] *Zie bijvoorbeeld https://musicbusinessresearch.files.wordpress.com/2020/10/volume-9-no-2-october-2020-hittersmulder_end.pdf*

VERANTWOORDING

Hoe stel je een complete livemuziek database samen en hoe definieer je popmuziek? Dat waren twee van de vragen die het lastigst te beantwoorden waren in de ontwikkelfase van dit project. Op beide vragen is geen eenduidig, bevredigend antwoord te geven: het creëren van een 100% complete database is evenzeer onmogelijk als het objectief afbakenen van het begrip popmuziek. Bij de ontwikkeling van deze database is een aantal keuzes gemaakt om desondanks tot een waardevol en betrouwbaar resultaat te komen. Als basis is gebruik gemaakt van de gegevens van Festivalinfo en Podiuminfo, twee gekoppelde databases die sinds respectievelijk 2001 en 2005 bestaan en – in vergelijking met andere livemuziek databases en websites – een relatief volledig overzicht bieden van alle aangekondigde, geïnstitutionaliseerde optredens in Nederland. Bijkomend voordeel was dat in deze beide databases de gegevens op identieke wijze geregistreerd zijn, waardoor een koppeling tussen podia en festivals eenvoudig te maken was. De keuze voor deze database betekent dat de inhoud veel verder gaat dan alleen de reguliere poppodia; ook alle via de reguliere kanalen aangekondigde optredens in muziekcafés, buurtcentra, parken en dergelijke staan erin. Het betekent echter ook dat al het informele, zeer kleinschalige en ongeregistreerde underground aanbod niet is opgenomen. Ook besloten optredens (bijvoorbeeld voor bedrijven) staan niet in de database. Support optredens staan alleen geregistreerd wanneer de artiest die het voor- of naprogramma verzorgt al bij de aankondiging van het concert met naam vermeld is. Wanneer er in de officiële aankondiging “plus support” staat, is de artiest die uiteindelijk het supportoptreden doet niet opgenomen in de database. Het is dan ook van groot belang te benadrukken dat het totale veld van live popmuziek in Nederland substantieel groter is dan de cijfers in dit rapport doen vermoeden. Dit rapport geeft dus niet per se inzicht in het totaal aantal optredens per artiest maar wel in het totaal aantal geïnstitutionaliseerde popoptredens per podium, gemeente of gebied.

Popmuziek?

De totale database van twaalf jaar liveoptredens in Nederland die als basis is gebruikt, bestond uit meer dan 500.000 optredens, inclusief een groot aantal optredens die logischerwijs niet tot popmuziek worden gerekend, zoals comedians/cabaretiers en klassieke gezelschappen. Aangezien het doel was het samenstellen van een overzicht van optredens op het gebied van populaire muziek in de brede zin van het woord en het tegelijkertijd lastig is een scherpe definitie te formuleren van wat populaire muziek is, is de volgende opzet gehanteerd: er is een selectie gemaakt van 90 podia en 57 festivals die in algemene zin aangemerkt worden als poppodium of popfestival [zie poplive.nl/monitor]. Daarbij is bijvoorbeeld gekeken naar het ledenbestand van de VNPF en de lijst met kernpoppodia van het Fonds Podiumkunsten. Vervolgens zijn alle artiesten die gedurende de beoogde twaalf jaar minimaal één muziekoptreden hebben gegeven op een van deze poppodia of -festivals, aangemerkt als popartiest (in de brede zin). Na controle en verrijking leverde dat een lijst met 30.673 artiesten op. Van deze artiesten zijn alle geregistreerde optredens geselecteerd die zij in die twaalf jaar in Nederland hebben gedaan, ook die buiten de geselecteerde poppodia en -festivals. Dit leverde een totaal van 292.615 optredens op. Deze strategie heeft als voordeel dat niet de vraag of een artiest al dan niet popmuziek maakt centraal staat, maar de vraag of een artiest ooit op een podium voor popmuziek heeft opgetreden. Ter illustratie: een typische popartiest die op een jazzpodium speelt staat in de database (want die heeft zeker ook optredens in popzalen gedaan); een jazzartiest die in een popzaal heeft opgetreden, staat er ook in; een jazzartiest die gedurende twaalf jaar alleen maar op jazzpodia heeft gespeeld, staat er niet in. Wanneer in dit rapport de term popmuziek gebruikt wordt, wordt dus populaire muziek in de brede zin bedoeld. Daarnaast wordt met name in deel 5 ook het genre pop genoemd. In deze hoedanigheid heeft de term pop een veel specifiekere betekenis en gaat het over het genre van zeer toegankelijke hitlijst- en radiomuziek die aan artiesten of hun muziek toegekend wordt.

Podium of festival

Wanneer valt een optreden binnen de categorie podium en wanneer binnen de categorie festival? De belangrijkste factor daarbij is de artiest die centraal staat. Wanneer er een min of meer gelijkwaardige rol is voor meerdere artiesten en in de communicatie niet zozeer de artiesten maar een (festival)concept centraal staat, betreft het een festival. Dit betekent dat De Vrienden van Amstel Live (Ahoy) in de categorie festival valt en De Toppers (Arena) of Groots met een zachte G (Philips Stadion) in de categorie podium. Vanzelfsprekend vinden ook veel festivals (deels) in podia plaats. In dat geval zijn de betreffende optredens opgenomen als festival en niet als optreden binnen dat podium. De optredens tijdens London Calling, Ik Zie U Graag, Ramblin’ Roots en de Popronde zijn dus niet opgenomen bij het totaal aantal optredens in respectievelijk Paradiso, MEZZ, TivoliVredenburg en alle podia waar de Popronde neerstrijkt. Overigens kan de term podia op meerdere manieren geïnterpreteerd worden en daarom tot verwarring leiden. In deze monitor wordt overwegend gesproken over de twee categorieën podia en festivals. In deze context wordt met het begrip podia dus gedoeld op alle permanente, fysieke plekken waar livemuziek geprogrammeerd wordt. Een park of strand waar een podium wordt neergezet voor een concert van één artiest hoort hier dus ook bij. Wanneer het in deze monitor, zoals in de voorgaande zin, gaat over het podium als de fysieke (verhoogde) plek binnen de zaal of locatie waar de artiest op staat tijdens het optreden, is ter verduidelijking de Engelse term stage gebruikt.

Tenslotte: tenzij anders vermeld zijn alle analyses in deze database gebaseerd op de 292.615 optredens die hebben plaatsgevonden en niet op het aantal artiesten of podia. Dit onderscheidt deze monitor van veel bestaande livemuziek overzichten en geeft een realistischer beeld van het gehele livemuziek aanbod en de ontwikkelingen daarin.

Why Don't We in TivoliVredenburg - foto Ben Houdijk

ALGEMEEN

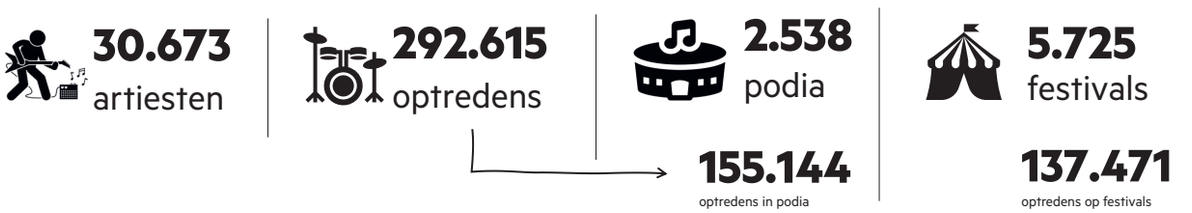

Fig. 1.1 Kerncijfers

In de periode van 2008 tot en met 2019 telde Nederland **292.615** geregistreerde optredens binnen de definitie van popmuziek zoals die in dit rapport gehanteerd wordt. Deze optredens werden gegeven door **30.673** artiesten, wat neerkomt op gemiddeld zo'n 9,5 optreden per artiest in die twaalf jaar. Dit gemiddelde zegt echter niet zoveel aangezien in deel 4 van dit rapport duidelijk wordt dat er een sterke verdeeldheid is in het aantal optredens per artiest. Al deze optredens hebben plaatsgevonden in **2.538** verschillende podia en op **5.725** verschillende festivals. Van alle optredens in die twaalf jaar was iets meer dan de helft in podia, wat betekent dat het gemiddeld aantal optredens per podium hoger ligt dat het gemiddeld aantal optredens per festival. Een logisch gevolg van het feit dat podia gedurende het hele jaar programmeren en festivals gedurende een of enkele dagen per jaar.

2016 topjaar

In algemene zin kan gesteld worden dat het aanbod aan livemuziek in Nederland **sterk is toegenomen tussen 2008 en 2019:** het jaarlijkse aantal optredens was na twaalf jaar met meer dan 50% toegenomen. Die sterke groei geldt zowel voor het aantal podia als het aantal festivals en het aantal optredens in beide categorieën. De toename is het sterkst in de periode 2008 t/m 2016. Zowel bij de podia als bij de festivals was **2016 het absolute topjaar** qua aantallen. Het totaal aantal plekken waar popoptredens plaatsvinden, was in 2016 40% hoger dan in 2008. Tussen 2016 en 2019 is het aantal liveplekken met ongeveer 10% afgenomen, grotendeels te verklaren door een flinke terugloop in het aantal festivals in Nederland. In 2019 werden er zelfs minder festivals (868) geregistreerd waar popmuziek geprogrammeerd werd dan in 2008 (924).

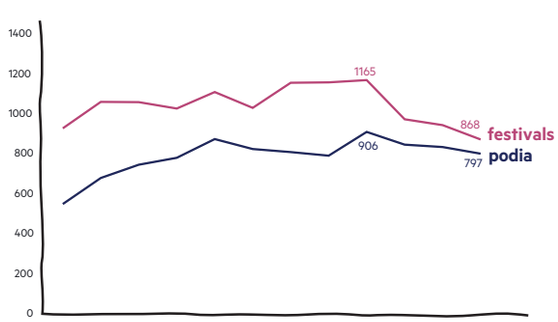

Fig. 1.2 Ontwikkeling aantal podia en festivals met popprogrammering

Daarnaast is er een substantieel verloop in podia en festivals zichtbaar. Van de 545 podia die in 2008 popmuziek programmeerden, doet ongeveer de helft daarvan dat in 2019 ook nog (onder dezelfde naam). Het verloop is niet zozeer groot bij de reguliere poppodia (dat aanbod is grotendeels gelijk gebleven) maar wel bij de overige speelplekken voor livemuziek, zoals muziekcafés, culturele instellingen, theaters, jongerencentra, buitenlocaties enz. Onder de festivals is het verloop veel groter dan bij de podia: slechts 20% van de festivals die in 2008 pop programmeerden, deed dat in 2019 nog steeds (onder dezelfde naam). Dit toont aan dat met name het festivalaanbod in Nederland continu verandert en ververst.

Zoals in de inleiding gesteld is, zijn in deze monitor de 292.615 optredens die gedurende twaalf jaar hebben plaatsgevonden als uitgangspunt genomen. Wat betreft het aantal optredens per jaar is de livesector harder gegroeid dan wat betreft het aantal speelplekken. Ook hier is 2016 duidelijk het piekjaar. Het aantal popoptredens op festivals verdubbelde van ruim 7.000 in 2008 naar ruim 14.000 in 2016. Na 2016 nam dat aantal weer af tot zo'n 12.000. Ook in de podia groeide het jaarlijkse aantal optredens tot een piek in 2016 maar daarna bleef het aantal tot eind 2019 redelijk stabiel.

Op basis van deze cijfers kan geconcludeerd worden dat er gedurende twaalf jaar een **schaalvergroting** heeft plaatsgevonden in de livesector. Die schaalvergroting is het sterkst bij de festivals, waar het gemiddeld aantal popoptredens per festival is toegenomen van 8 tot 14. Bij de podia was die schaalvergroting ook zichtbaar, hoewel marginaal: van gemiddeld 18 optredens per podium in 2008 tot 18,5 in 2019.

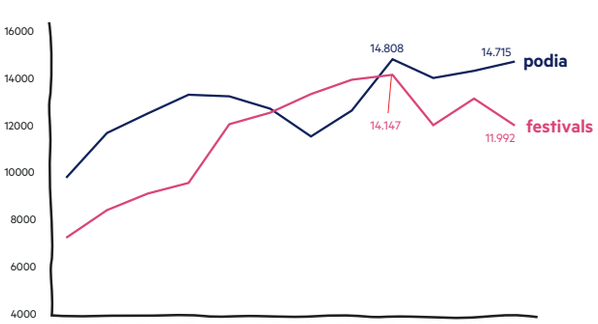

Fig. 1.3a Aantal optredens per jaar in podia en op festivals

Blaudzun in Doornroosje - foto Mark Ooms

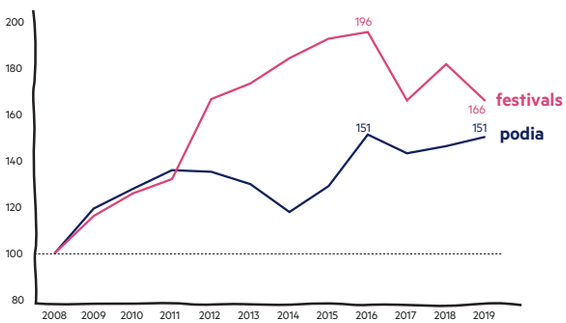

Fig. 1.3b Geïndexeerde ontwikkeling aantal optredens per jaar (2008=100)

Festivalisering

De afgelopen 10 jaar is de term festivalisering steeds vaker opgedoken in de media, het publieke debat en in de politiek. Op sommige momenten werd er zelfs gesproken over een tsunami aan festivals in Nederland. Onderzoek toonde al eerder aan dat het aantal festivals sinds 2005 inderdaad substantieel is toegenomen en ook dat Nederland een **wereldwijde koploper** is wat betreft het aantal evenementen en festivals per hoofd van de bevolking[2] . Zoals hierboven al beschreven is, bevestigt ook dit onderzoek dat het aantal festivals (met popprogrammering) zeer sterk gestegen is tussen 2008 en 2016. In 2016 waren er bijna 1.200 festivals met popprogrammering; gemiddeld zo'n 100 per maand dus. Op al deze tijdelijke podia stonden in dat jaar ruim 14.000 optredens geprogrammeerd, een aantal dat bijna gelijk is aan alle optredens die dat jaar in de vaste podia geboekt werden. Na 2016 liep het aantal festivals – en daarmee vanzelfsprekend ook het aantal optredens op festivals – in net zo'n sterke mate terug als de groei in de jaren daarvoor was geweest. Op de vraag wat de oorzaak is van die kentering na 2016 is geen eenduidig antwoord te geven. Het is duidelijk dat in grote steden als Amsterdam en Rotterdam het festivalbeleid is aangescherpt tussen 2016 en 2019. Wanneer echter gekeken wordt naar de ontwikkeling van het aantal festivaloptredens per gemeente, dan blijkt de teruggang na 2016 relatief niet het grootst in de G4 gemeenten maar in de steden met 100.000 tot 300.000 inwoners. In die steden verminderde het aantal festivals met meer dan een kwart in drie jaar tijd. Mogelijke redenen voor de afname van festivals sinds 2016 zijn marktverzadiging, toegenomen concurrentie (bijvoorbeeld om aansprekende artiesten te kunnen boeken), stijgende kosten, een terughoudender lokaal festival- en vergunningsbeleid (bijvoorbeeld als gevolg van milieuwetgeving) en stedelijke verdichting.

Live en streaming

In de inleiding van dit rapport is de link gelegd tussen de sterke groei van zowel muziek streaming als de livesector tussen 2008 en 2019. Al eerder heeft wetenschappelijk onderzoek[3] aangetoond dat er sinds 2008 sprake is van een sterke co-evolutie van streaming en live: de ontwikkeling van beide onderdelen van de muziekindustrie is sterk aan elkaar verbonden. Ook voor de Nederlandse situatie is een sterk, significant verband te vinden tussen de ontwikkeling van inkomsten uit streaming (gebaseerd op cijfers van de VNPI) en het aantal liveoptredens tussen 2008 en 2019. Het verband tussen streaming cijfers en optredens in poppodia is overigens sterker dan dat tussen streaming en festivals. Hoewel muziekstreaming in de jaren voorafgaand aan de coronapandemie nog niet heeft geleid tot een betere inkomenspositie voor artiesten, heeft de toegankelijkheid van muziek door streaming wel een duidelijk positief effect op de behoefte van consumenten om artiesten live te zien optreden.

---

[2] *Zie bijvoorbeeld www.festivalatlas.nl en een mondiale dataonderzoek naar evenementen uit 2015: https://medium.com/snsores-lab/more-people-more-fun-the-scaling-of-events-in-cities-f82d3072eb63*

[3] *Zie https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160791X17300118*

Lowlands (Alpha) - foto Bart Heemskerk

PODIA EN FESTIVALS

Nederland is onmiskenbaar een rijk podium- en festivalland. Uit eerdere onderzoeken van onder andere de VNPF bleek al de grote waarde van de livesector in termen van bezoekersaantallen, werkgelegenheid en omzet. In aanvulling daarop biedt dit hoofdstuk een gedetailleerd overzicht van de ontwikkeling van podia en festivals – en het aantal optredens op beide – gedurende twaalf jaar. Verschuift livemuziek in de loop der jaren naar andere type podia? Is er sprake van schaalvergroting in het aanbod? Zijn er specifieke delen van het land waar het aantal optredens bovengemiddeld toe- of afneemt?

Van cafés naar theaters

In deel 1 is de ontwikkeling van podia en festivals tussen 2008 en 2019 geschetst. Een uitsplitsing binnen de categorie podia levert een gedetailleerder beeld van de ontwikkeling van deze categorie. Hieronder is deze categorie uitgesplitst naar type podium, omvang podium en het aandeel van VNPF- en kernpodia in het geheel. Het aandeel van de reguliere poppodia binnen het totaal aantal podia is redelijk stabiel tussen 2008 en 2019, schommelend tussen 61% en 67%. Dit betekent dat van alle optredens die in podia geprogrammeerd zijn, ongeveer **twee derde in reguliere poppodia is**. Daarnaast zijn er in deze monitor nog negentien andere type podia onderscheiden [zie poplive.nl/monitor]. De meeste daarvan hebben slechts een marginaal aandeel in het geheel. De ontwikkeling van de vijf meest gebruikte podia naast de reguliere poppodia zijn te zien in figuur 2.1. Het meest opvallend is de sterke stijging van het aantal popoptredens in **cultuurpodia**, zoals theaters en schouwburgen. In 2008 werd een kleine 7% van alle podiumoptredens in deze cultuurzalen geboekt, in 2019 was dat meer dan 20%. Deze ontwikkeling lijkt een logisch gevolg van het *ouder worden* van de popmuziek: in de periode die deze monitor omvat is er een oudere generatie popartiesten en -liefhebbers bijgekomen die vaker de voorkeur geven aan *seated shows*. Ook de groeiende populariteit van tribute artiesten (zie deel 5), die veelal inspelen op de muzieknostalgie van oudere generaties, speelt hier mee. Echter ook artiesten die een jonger publiek trekken maar wel een repertoire hebben dat zich leent voor een zittend publiek, kiezen vaker voor dit type podia.

De andere type podia die zijn opgenomen in figuur 2.1 hebben gedurende de periode 2008-2019 minstens één jaar een aandeel van 3% in alle podiumoptredens gehad. Het aandeel van de **muziekarena's en stadions** is toegenomen in de betreffende twaalf jaar (de opening van de Ziggo Dome in 2012 heeft tot een substantiële toename in deze categorie geleid in de jaren daarna). Het aandeel van de andere drie categorieën nam flink af. Zowel de **overige muziekpodia** als de **horeca** (met name cafés) en **clubs/discotheken** programmeerden in 2019 relatief gezien een stuk minder popmuziek dan in 2008. Wanneer de relatieve ontwikkeling van alle twintig typen podia als uitgangspunt genomen wordt, valt op dat popmuziek in theaters/schouwburgen, in bos- of openluchttheaters, in kerken en in musea en galerieën steeds populairder is geworden. De overige muziekpodia, horeca en reguliere poppodia zijn in relatie tot het totaal minder populair geworden. Dit laatste betekent niet per definitie dat deze categorieën minder optredens programmeren maar kan ook betekenen dat het aantal popoptredens in deze categorie minder hard gestegen is dan het totaal. Wanneer gekeken wordt naar het aandeel van de podia die (in 2019) door het Fonds Podiumkunsten zijn aangemerkt als **kernpodium**, en naar de podia die in 2019 lid waren van de branchevereniging VNPF, blijkt dat het aandeel van de **VNPF**-leden door de jaren heen zeer stabiel is gebleven op 57% van alle podiumoptredens. Het aandeel van de FPK kernpodia is in twaalf jaar afgenomen van 46% tot 41% van het totaal in alle podia.

Kleine en grote podia

Een groot deel van de 2.538 podia is gecategoriseerd op basis van de capaciteit van de stage waar het optreden plaatsvond. Deze omvang is niet voor alle podia bekend, deels omdat niet bij ieder optreden in een podium met meerdere zalen bekend is in welke zaal het optreden heeft plaatsgevonden en deels omdat bij een deel van de podia de capaciteit niet te achterhalen was. Het overzicht in figuur 2.2 is gebaseerd op ongeveer 80% van alle optredens in podia.

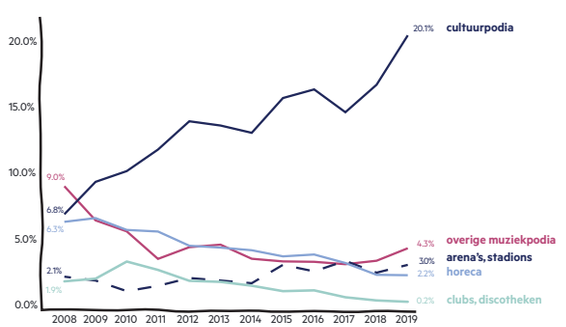

Fig. 2.1 Aandeel van vijf type podia in totaal aantal podiumoptredens

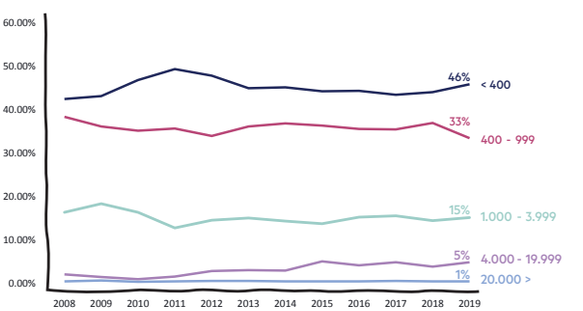

Fig. 2.2 Ontwikkeling aandeel naar capaciteit van de zaal

[4] *Zie bijvoorbeeld https://vnpf.nl/media/files/vnpf-poppodia-en--festivals-in-cijfers-2019.pdf*

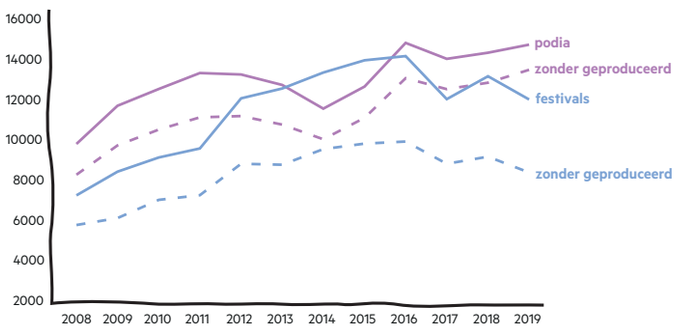

Fig. 2.3a Ontwikkeling optredens totaal en exclusief geproduceerde muziek

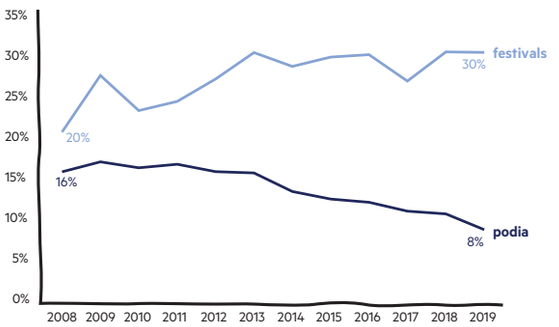

Fig. 2.3b Aandeel geproduceerde muziek in totaal podia en festivals

Door de jaren heen vindt 40% tot 45% van alle podia-optredens plaats in zalen met een capaciteit tot 400 bezoekers. Het is belangrijk om hierbij te benadrukken dat de capaciteit van de zaal als uitgangspunt is genomen en niet het aantal bezoekers dat aanwezig is geweest bij het optreden. Hoewel het aantal optredens in die kleine zalen in absolute aantallen flink gestegen is, is het aandeel van deze categorie in het totaal met een stijging van hooguit enkele procenten redelijk stabiel gebleven. Ook in de categorie podia met een capaciteit tussen 4.000 en 20.000 bezoekers is zowel absoluut als relatief een stijging waar te nemen. Het aandeel van optredens in zalen met plek voor 400 tot 1.000 bezoekers nam in relatieve zin af van 38% tot 33%. De categorieën 1.000 – 4.000 en 20.000 + kenden weinig verandering in twaalf jaar tijd.

Gezien de brede definitie van live popmuziek die in deze monitor gehanteerd wordt, is het vanzelfsprekend dat ook optredens van dj's/producers zijn meegenomen, zolang die betreffende artiest in de onderzochte periode ook in de reguliere poppodia geprogrammeerd is en dat optreden officieel en met naam aangekondigd is. Desondanks is het belangrijk om te benadrukken dat er een groot verschil is tussen optredens van artiesten die grotendeels voorgeproduceerde muziek ten gehore brengen en artiesten die hun muziek grotendeels live op het podium spelen, zowel aan de productiekant als aan de consumptiekant. Om die reden is het waardevol om het aandeel van **voorgeproduceerde muziek** op de Nederlandse podia en festivals in kaart te brengen. Het aandeel van voorgeproduceerde muziek blijkt in de podia gedurende de gehele periode 2008-2019 redelijk stabiel rond de 10% te liggen. Alleen tussen 2010 en 2012 was dat aandeel iets hoger. Op de festivals is dit tussen 2008 en 2013 gegroeid tot ongeveer 30% en sindsdien op dat peil gebleven.

Jaarkalender

Hoe ziet de jaarkalender van de Nederlandse livemuziek eruit? Dat er een festivalseizoen bestaat is duidelijk, maar bestaat er ook net zo'n duidelijk podiumseizoen? In figuur 2.4 is de intensiteit aan optredens per datum over een periode van twaalf jaar in een jaarkalender gezet. Wat meteen opvalt is de vrij sterke negatieve relatie tussen podiumconcerten en festivaloptredens. Tijdens het festivalseizoen loopt het aantal concerten in podia terug. Dat geldt niet alleen voor de zomer(vakantie)periode maar dat is al zichtbaar vanaf mei. Ook blijkt dat de herfstvakantie week half oktober het enige moment in het jaar is waarop het aanbod van podium- en festivaloptredens gelijke tred houdt.
De spreiding van festivals over het gehele jaar is logischerwijs een stuk grilliger dan bij de podia. De meeste festivaloptredens vinden plaats in de week van Koningsdag en Bevrijdingsdag. Het werkelijke aantal optredens op festivals op beide dagen ligt nog een stuk hoger dan in figuur 2.4 zichtbaar is. Ook het begin en einde van de zomer zijn populaire festivalweken. De andere zichtbare pieken in festivalshows worden verklaard door Eurosonic Noorderslag en daaraan flankerende evenementen (half januari) en oudejaarsavond.

Wanneer de jaarkalender van podia en festivals van 2019 vergeleken wordt met die uit 2008 dan valt vooral op dat het aantal optredens op bijna alle piekdagen (voornamelijk de data die in deze periode relatief vaak op weekend- of feestdagen vielen; drie kwart van alle popoptredens in Nederland vindt in het weekend plaats) een stuk hoger is geworden, terwijl het aantal op de daldagen gelijk is gebleven of hooguit licht gestegen is. Voor de festivals is die stijging zichtbaar gedurende het gehele jaar behalve in de winter, waar het aanbod onveranderd laag is gebleven. Bij de podia is een soortgelijke ontwikkeling zichtbaar, waarbij opvalt dat met name in de maanden februari-april en van half oktober tot half december de toename groot is. Wat ook opvalt is dat het programma in de podia in de zomermaanden (juni-september) in 2019 gemiddeld iets lager ligt dan in 2008.

Indien er een dag in het jaar uitgeroepen zou moeten worden tot **Dag van de Livemuziek**, dan zou dat met afstand **5 mei** moeten zijn. Dat is geen verrassing gezien het grote aanbod aan bevrijdingsfestivals op die dag. Wanneer Bevrijdingsdag en Koningsdag/-nacht buiten beschouwing worden gelaten dan zou die titel moeten gaan naar **19 april**, met een tweede plaats voor 14 september en 12 juli als derde. Ook de dag met de minste livemuziek is een feestdag: op Eerste Kerstdag is het bijna onmogelijk om een concert te bezoeken in Nederland. Wanneer 29 februari (schrikkeldag) buiten beschouwing wordt gelaten, volgt de gehele eerste week van januari als dagen met de minste optredens. Gedurende de onderzochte twaalf jaar waren er drie dagen met meer dan 500 popoptredens. De meest populaire dag was 5 mei 2016. Niet alleen is dit (traditioneel) de drukste livedag van het jaar (5 mei) in het beste livejaar ooit (2016); in dit jaar vielen Bevrijdingsdag en Hemelvaartsdag ook nog op dezelfde dag. Ook Koningsdag 2016 en 18 mei 2013 (Pinksteren) telden meer dan 500 popoptredens.

dEUS in Doornroosje - foto Jimmy Israel

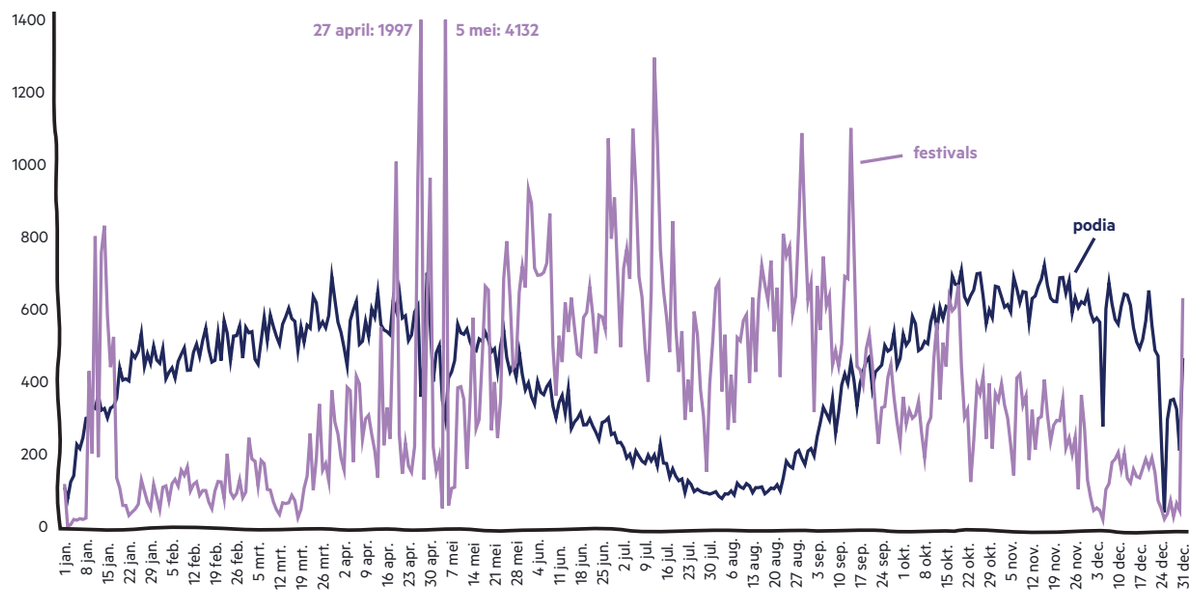

Fig. 2.4 Aantal optredens in podia en op festivals per datum

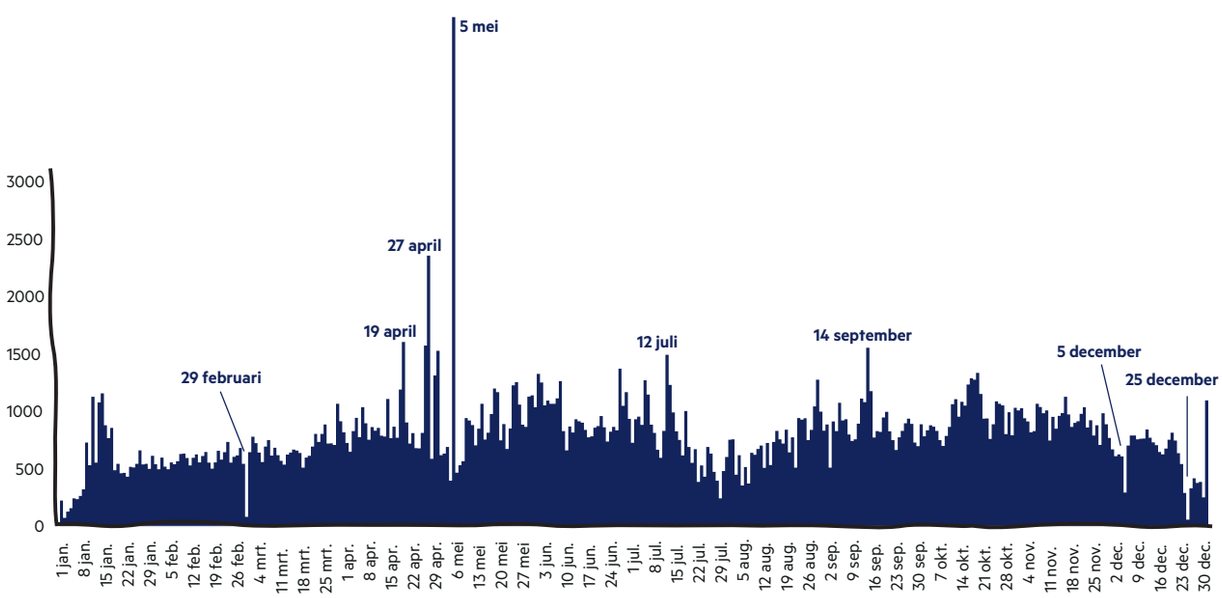

Fig. 2.5 Totaal aantal optredens per datum

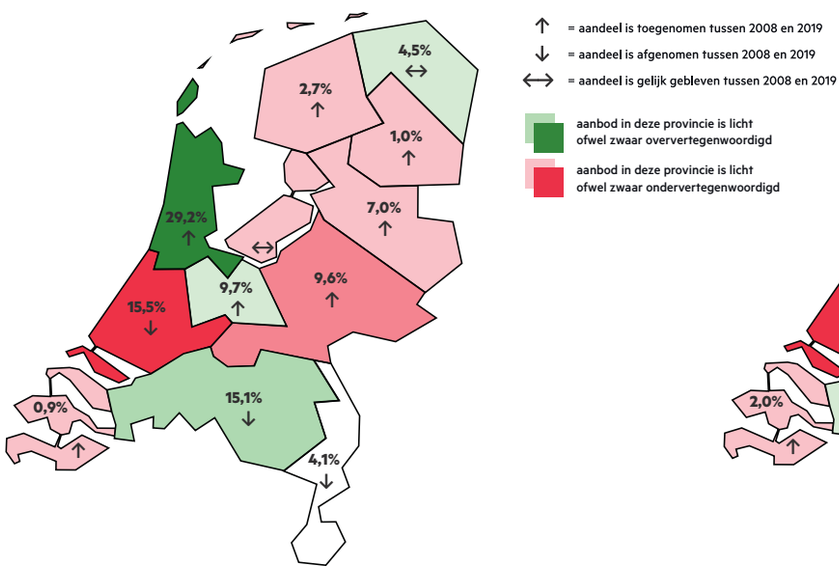

Fig. 2.6a Aandeel livemuziek in podia per provincie 2008-2019

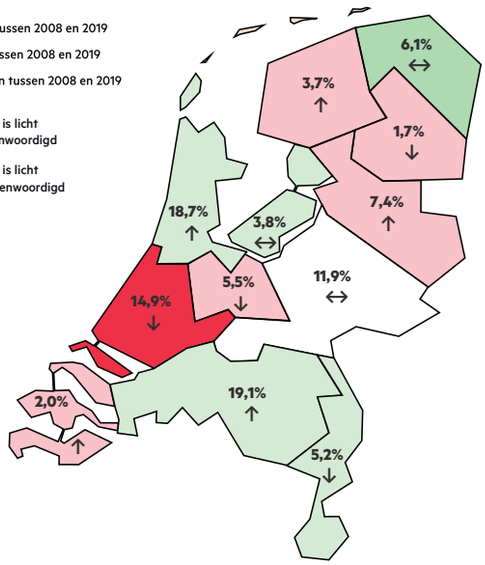

Fig. 2.6b Aandeel livemuziek op festivals per provincie 2008-2019

Spreiding

Noord-Holland is met afstand de provincie met het meeste liveaanbod; drie op de tien concerten in podia vinden in die provincie plaats. Ook op het gebied van festivals scoort die provincie goed, hoewel **Noord-Brabant** nog net een hoger aandeel heeft. Deze twee provincies en Groningen hebben ook gerelateerd aan het aantal inwoners van die provincies een bovengemiddeld aanbod aan liveoptredens. Zuid-Holland kent van alle provincies de meest negatieve trend: zowel qua podia als festivals nam het aandeel van deze provincie in het totaalaanbod af en daarbij zijn beide vormen van livemuziek ook ondervertegenwoordigd ten opzichte van het inwoneraantal. Voor Friesland, Drenthe, Overijssel en Zeeland geldt dat het aanbod aan livemuziek in deze regio's relatief ondermaats is maar dat er in bijna alle gevallen wel een relatieve stijging heeft plaatsgevonden tussen 2008 en 2019. Bij Flevoland en Limburg valt op dat het festivalaanbod in die provincies oververtegenwoordigd is maar dat het aandeel van die gebieden niet is toegenomen. Hierbij zal de relatief grote impact van resp. Lowlands en Pinkpop ongetwijfeld een rol spelen.

Uitgesplitst naar mate van stedelijkheid is er een duidelijk verschil waarneembaar in het aanbod aan podia en festivals. Bijna de helft van alle festivaloptredens vindt plaats in gemeenten met minder dan 100.000 inwoners; een kwart van alle festivalshows is in de vier grote steden. Het is evenmin verrassend dat de podia zich wel in de (grote) steden concentreren, hoewel dit fysieke aanbod veel gelijkmatiger verspreid is over gemeenten van verschillende omvang: 35% van de optredens in podia is in de vier grote steden, 36% in steden van 100.000 tot 300.000 inwoners en 28% in gemeenten met minder dan 100.000 inwoners.

Grootste podia en festivals

Hoewel er in twaalf jaar tijd op 2.538 podia in Nederland popmuziek is geprogrammeerd, is de verdeling van alle optredens over die podia zeer scheef. De negentien podia die het meest frequent programmeren – dit zijn alle podia met meer dan 1500 optredens per podium in twaalf jaar – zijn met elkaar goed voor 38% van alle optredens binnen die categorie. De top twintig van meest programmerende festivals – alle festivals met meer dan 400 optredens in twaalf jaar - is goed voor 12% van al het aanbod binnen die categorie. In figuur 2.8 zijn de podia met de meeste optredens gerangschikt. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de optredens die in deze podia plaatsvinden als onderdeel van een festival, niet in deze aantallen zijn opgenomen. Bij de meeste podia zal het werkelijke aantal optredens dus hoger liggen dan de hier genoemde aantallen. Figuur 2.8 betreft alle optredens waarbij één specifieke artiest centraal stond (en de bezoekers hebben dus ook specifiek voor die artiest een ticket gekocht). De Amsterdamse buren **Paradiso** en **Melkweg** stijgen qua programmering ver boven de rest uit. Beide podia programmeren over de gehele periode van twaalf jaar gemiddeld 13 tot

Fig. 2.7 Aandeel optredens in podia en op festivals per mate van stedelijkheid

14 liveoptredens per week. Dat betekent dat 11% van alle popoptredens in Nederlandse podia gecentreerd is binnen een straal van 200 meter om het Leidseplein.

Vanzelfsprekend is het aantal zalen dat een podium telt ook van invloed op het aantal optredens: de acht meest programmerende podia hebben alle meerdere zalen. Ook hebben meerdere van deze negentien podia gedurende de periode 2008-2019 te maken gehad met een tijdelijke sluiting door verbouwingswerkzaamheden (bijv. 013 en MEZZ), hierdoor hebben deze podia een aantal maanden programmering gemist.

Bij de festivals is **Eurosonic Noorderslag** met afstand koploper. Het Europese showcasefestival in Groningen programmeert een kleine 300 optredens per jaar. Van de reguliere festivals is Lowlands koploper met een programma bestaande uit een jaarlijks gemiddelde van 161 popoptredens. ADE is als 100% dancefestival ook in deze lijst opgenomen. Vier van deze twintig festivals zijn later dan 2008 gestart en hebben het programma dus in minder jaren opgebouwd. Wanneer het gemiddeld aantal muziekboekingen per editie als uitgangspunt wordt genomen, staat het sinds 2013 bestaande Best Kept Secret op de vierde plek achter ADE. Down the Rabbit Hole (2014) zou dan de tiende plek innemen.

Podia met meer dan 1500 optredens (2008 -2019)*

Paradiso	8577	MEZZ	2311
Melkweg	8097	De Helling	2268
Patronaat	3995	Vera	2160
TivoliVredenburg+	3838	Luxor Live	2087
Paard	3261	De Oosterpoort	1876
013	3219	Boerderij	1682
Doornroosje	3145	dB's	1664
Effenaar	2838	Metropool Enschede+	1576
EKKO	2679	Rotown	1530
Hedon	2617		

Festivals met meer dan 400 optredens (2008 -2019) ˣ

Eurosonic Noorderslag	3473	North Sea Jazz	744
Lowlands	1936	Into The Great Wide Open^	697
Paaspop (Schijndel)	1754	Pinkpop	598
Amsterdam Dance Event	1635	Motel Mozaique	594
Zwarte Cross Festival	1199	Breda Barst	524
Le Guess Who?	1072	Indian Summer Festival	477
Roadburn Festival	908	Dauwpop	458
Solar Weekend	873	Jera On Air	438
Valkhof Festival+	830	Welcome To The Village^	436
Best Kept Secret ^	760	Down the Rabbit Hole^	433

* exclusief optredens als onderdeel van een festival binnen het podium
\+ inclusief voorgangers
ˣ de Popronde is per stad opgenomen en dus niet als totaal in dit overzicht te zien
^ bestaat korter dan de periode die deze monitor beslaat

Fig. 2.8

De Staat op Down the Rabbit Hole - foto Bart Heemskerk

	uniciteit index	herkomst index	gender index	totaal
Vera	1	4	11	**1**
Rotown	2	12	3	**2**
Paradiso	13	7	1	**3**
Paard	6	11	4	**4**
TivoliVredenburg	16	5	5	**5**
Doornroosje	11	1	15	**6**
De Oosterpoort	19	6	2	**7**
De Helling	4	8	16	**8**
Luxor Live	9	14	6	**9**
Melkweg	15	2	13	**10**
dB's	3	10	18	**11**
Patronaat	8	15	8	**12**
Metropool Enschede	5	17	12	**13**
013	7	9	19	**14**
Mezz	10	18	7	**15**
Effenaar	14	13	9	**16**
Boerderij	17	3	17	**17**
EKKO	12	16	10	**18**
Hedon	18	19	14	**19**

Fig. 2.9a Diversiteitsindex programmering poppodia

		uniciteit index	herkomst index	gender index	totaal
Le Guess Who?	meerdaags, in podia	5	2	1	**1**
Down the Rabbit Hole	weekender (2014)	1	6	6	**2**
Welcome To The Village	meerdaags (2013)	2	3	9	**3**
Valkhof Festival	meerdaags, gratis	4	4	7	**4**
Motel Mozaique	meerdaags, in podia	6	7	4	**5**
Into The Great Wide Open	weekender (2009)	7	8	3	**6**
Roadburn Festival	meerdaags, in podia	10	1	10	**7**
Best Kept Secret	meerdaags (2013)	9	9	5	**8**
Lowlands	weekender	11	5	11	**9**
Breda Barst	meerdaags, gratis	3	13	12	**10**
Pinkpop	meerdaags	15	11	8	**11**
North Sea Jazz	meerdaags	18	14	2	**12**
Jera On Air	sinds 2012 meerdaags	13	10	19	**13**
Zwarte Cross Festival	meerdaags	17	12	13	**14**
Dauwpop	eendaags	12	17	14	**15**
WOO HAH!	meerdaags (2014)	8	19	18	**16**
Indian Summer Festival	eendaags	14	18	15	**17**
Paaspop Schijndel	meerdaags	16	15	16	**18**
Solar Weekend	meerdaags	19	16	17	**19**

Fig. 2.9b Diversiteitsindex programmering popfestivals

Diversiteitsindex

Op basis van de beschikbare data over de (wat betreft programmering) grootste podia en festivals in Nederland is een diversiteitsindex samengesteld. Deze index is gebaseerd op een drietal elementen die iets zeggen over de mate van diversiteit waarin het podium of festival programmeert. Het eerste element is de uniciteitsindex. Dit is een score die gebaseerd is op een groep indicatoren die iets zeggen over het unieke aantal artiesten dat in dat podium of festival optreedt, zoals het totaal aantal optredens, het percentage van de artiesten dat eenmalig op deze plek heeft opgetreden en een gewogen score waarin artiesten die zeer frequent op dezelfde plek optreden zwaarder meetellen. Het tweede element is de herkomstindex: wat is de diversiteit van de optredende artiesten, gebaseerd op het land van herkomst? En hoe groot is het aandeel van de meest geprogrammeerde herkomstlanden op het totaal? De derde index is de genderindex waarbij de score bepaald wordt door de man-vrouw verhouding van een representatieve steekproef van de geprogrammeerde artiesten.

Bij de festivals scoort **Le Guess Who?** in Utrecht overduidelijk het beste in deze diversiteitsindex, gevolgd door Down the Rabbit Hole en Welcome to the Village. **Roadburn** festival staat op de zevende plaats maar scoort wel het beste op de herkomstindex. Ten opzichte van figuur 2.8 is ADE als 100% dancefestival niet in deze lijst opgenomen; hiphopfestival WOO HAH! is wel in deze ranking opgenomen.

In de categorie van de twintig podia met de meeste optredens in twaalf jaar, was het een close call tussen **Vera** en **Rotown**. Het Groningse podium scoort één punt beter dan het Rotterdamse en mag zich daarmee het podium met de meest diverse programmering noemen. Met name wat betreft de hoeveelheid aan unieke artiesten die in Vera optreden, scoort de nummer 1 goed. **Paradiso** heeft van de twintig podia de beste genderbalans bij de optredende artiesten (76% man; 24% vrouw) en komt tot de 3e positie in de totale index. **Doornroosje** scoort het beste wat betreft de diversiteit in herkomst van de optredende artiesten (6e plek in totale index).

Otoboke Beaver in Vera – foto Simone van der Heijden

ARTIESTEN

Van 2008 tot en met 2019 hebben er 30.673 popartiesten opgetreden in Nederland. Wie zijn deze artiesten? Hoe vaak en waar treden ze op? Waar komen ze vandaan? Welke artiesten treden het vaakst op? En hoe groot is de kans om als artiest van de allerkleinste zalen door te groeien naar de grote arena's?

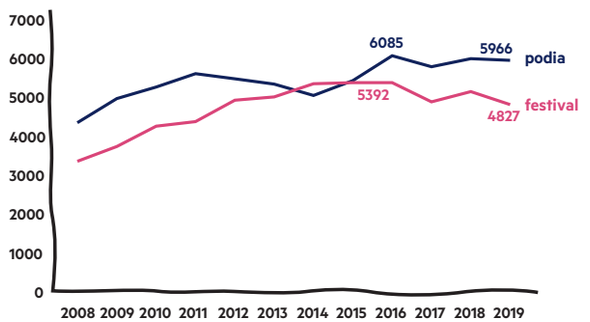

Fig. 3.1a Aantal optredens artiesten per jaar in podia en op festivals

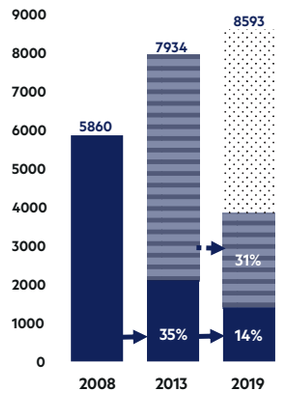

Fig. 3.1b Aantal optredende artiesten in 2008, 2013 en 2019 inclusief doorstroming

Aantal optredens

Het aantal artiesten dat jaarlijks optreedt in Nederland houdt (vanzelfsprekend) gelijke tred met de ontwikkeling van het aantal optredens per jaar. Ook in deze cijfers is 2016 het topjaar met de meeste optredende artiesten. In 2019 waren er bijna 6.000 unieke artiesten te zien op de Nederlandse podia, 37% meer dan in 2008. Op festivals traden in 2019 iets minder dan 5.000 unieke artiesten op en dat is 43% meer dan in 2008. De cijfers in figuur 3.1 tellen op tot een veel hoger aantal dan 30.673 artiesten aangezien er een vrij grote mate van overlap is tussen podia en festivals; een substantieel deel van de artiesten speelt binnen een jaar zowel in podia als op festivals. Figuur 3.1b bevat de cijfers van 2008, 2013 en 2019 zonder deze overlap. Hieruit blijkt dat er in 2008 binnen het totale liveaanbod iets minder dan 6.000 artiesten opgetreden hebben. In 2013 traden 8.000 unieke artiesten op en in 2019 ongeveer 8.500**. Van alle artiesten die in 2008 optraden, deed 14% dat in 2019 nog steeds**. Van het totaalaanbod uit 2013 werd in 2019 ongeveer een derde nog steeds geboekt.

Hoewel het totaal aantal optredende artiesten groot (en groeiend) is, is **het gemiddeld aantal optredens per artiest zeer scheef verdeeld.** Van alle artiesten komt 38% niet verder dan twee (aangekondigde) optredens op de verschillende podia en festivals. 62% treedt maximaal 5 keer op; 78% van alle artiesten staat niet meer dan 10 keer officieel aangekondigd voor een optreden. Daarnaast is er een selecte groep van 1.500 artiesten (bijna 5% van het totaal) die meer dan vijftig keer geboekt zijn tussen 2008 en 2019. Overigens zegt het aantal optredens niet per definitie iets over de verdeling van inkomsten uit optredens; een band die één keer in Nederland optreedt (bijvoorbeeld als headliner op Pinkpop) kan met dat ene optreden een veelvoud verdienen van een band die honderd avonden in reguliere zalen speelt.

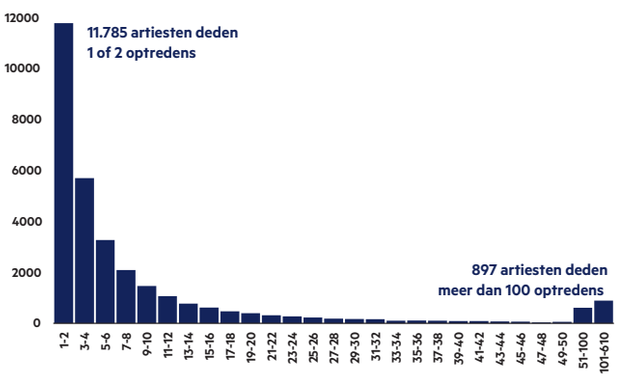

Fig. 3.2 Aantal artiesten dat een bepaalde hoeveelheid optredens deed (2008-2019)

De Dijk - foto Pim Kops

Koningen van de livemuziek

Een nadere analyse van de groep artiesten die (zeer) regelmatig optreden, leert dat dit bijna zonder uitzondering Nederlandse artiesten zijn. **Van de 100 meest optredende artiesten komen er 99 uit eigen land**. In de top 500 staan 27 buitenlandse artiesten. De mannen van **De Dijk** kunnen met recht de koningen van de Nederlandse podia genoemd worden: zij tekenden voor 610 officiële optredens in de twaalf jaar die deze monitor beslaat. Dat betekent dat De Dijk tussen 2008 en 2019 gemiddeld eenmaal per week op een Nederlands podium te zien was. De andere namen in de top 6 van figuur 3.3 zijn gemiddeld meer dan drie keer per maand geboekt door een podium of festival.

De enige niet-Nederlandse naam in de top 100 is de Belgische (kinder) pop van K3. In deze internationale lijst valt in de – verder geheel Vlaamse – top 5 de naam van de Amerikaanse band Venice op. Al jaren geniet deze band echter een enorme populariteit in Nederland, dat door de band zelf ook wel hun tweede thuisland wordt genoemd. Uit buurland Duitsland wist alleen Shantel in deze periode een omvangrijke live carrière in ons land op te bouwen. Met The Bootleg Beatles en The Doors Alive hebben ook twee internationale tribute bands een grote populariteit verworven in Nederland.

Nederland	1	De Dijk	610
	2	Daniel Lohues	491
	3	Guus Meeuwis	480
	4	Miss Montreal	474
	5	Bløf	445
	6	Racoon	443
	7	Acda en de Munnik	429
	8	Di-rect	425
	9	Tim Knol	419
	10	3JS	397
	11	DeWolff	393
	12	Fresku	384
	13	The Kik	384
	14	New Cool Collective	374
	15	Memphis Maniacs	370
	16	De Jeugd Van Tegenwoordig	361
	17	Kensington	358
	18	Spinvis	357
	19	Waylon	348
	20	Joost van Bellen	331
	21	Kraantje Pappie	329
	22	Rowwen Heze	329
	23	Golden Earring	325
	24	Danny Vera	319
	25	De Staat	315

buitenland	1	K3	België	214
	2	Triggerfinger	België	158
	3	Venice	Verenigde Staten	112
	4	Dr. Lektroluv	België	106
	5	Milow	België	103
	6	The Bootleg Beatles	Verenigd Koninkrijk	103
	7	Dave Clarke	Verenigd Koninkrijk	95
	8	Popa Chubby	Verenigde Staten	95
	9	Will And The People	Verenigd Koninkrijk	94
	10	Novastar	België	92
	11	Shantel & BCO	Duitsland	90
	12	The Sore Losers	België	90
	13	Balthazar	België	88
	14	Cristina Branco	Portugal	88
	15	The Doors Alive	Verenigd Koninkrijk	88
	16	Beth Hart	Verenigde Staten	87
	17	Ian Siegal	Verenigd Koninkrijk	87
	18	Selah Sue	België	85
	19	Belle Perez	België	82
	20	Vive La Fête	België	82
	21	Abba Gold	Verenigd Koninkrijk	80
	22	Intergalactic Lovers	België	79
	23	The Hackensaw Boys	Verenigde Staten	78
	24	K's Choice	België	76
	25	Dayna Kurtz	Verenigde Staten	75

Fig. 3.3 Aantal optredens per artiest tussen 2008 en eind 2019 – top 25 Nederlandse en buitenlandse artiesten

Mannenwereld

De (live)muziekindustrie is een mannenwereld. Hoewel het aandeel vrouwen op de Nederlandse podia is toegenomen tussen 2008 en 2019, zijn het nog steeds in overtuigende meerderheid mannen die de podia bevolken. In 2019 was grofweg 75% van de artiesten mannelijk (in het geval van een band alle bandleden), 20% vrouwelijk en 5% een mix van beide. Uit een representatieve steekproef onder die gemixte artiesten bleek dat deze bands voor gemiddeld 69% uit mannen bestaan. Wanneer de gemixte bands volgens deze rato opgedeeld worden in de categorieën man en vrouw, kan geconcludeerd worden dat **in 2019 78% van alle optredende artiesten man was en 22% vrouw**[6]. In 2008 was 86% man en 14% vrouw. Over de gehele periode van twaalf jaar is een significant verschil te zien tussen podia en festivals, waarbij in de podia relatief meer vrouwen geprogrammeerd worden dan op de festivals.

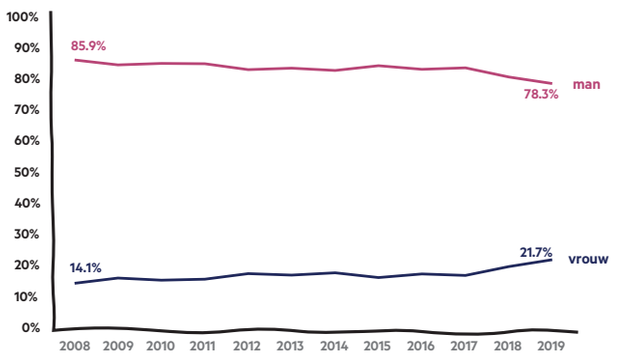

Fig. 3.4a Ontwikkeling in genderbalans over het aantal optredens

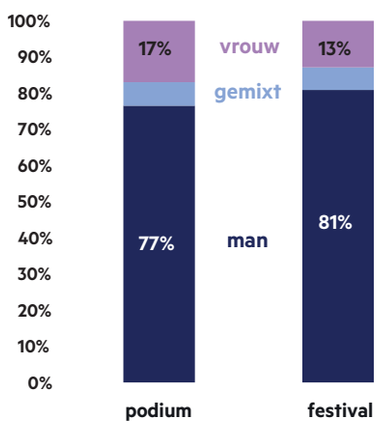

Fig. 3.4b Genderbalans bij podia en festivals

Een bijkomende vraag is of er een relatie is tussen gender en de grootte van het podium. In zeven van de twaalf jaar is de verhouding tussen mannen en vrouwen het meest scheef in de categorie podia met een capaciteit van boven de 20.000; in 2015 was zelfs 97% van de in die categorie optredende artiesten man. Er is over de gehele tijdspanne van twaalf jaar echter geen significante relatie gevonden tussen gender en de omvang van het podium. Ook is een aparte analyse gemaakt van de genderverhoudingen bij podia die (in 2019) tot de kernpodia van het Fonds Podiumkunsten gerekend werden. Hieruit blijkt dat op deze kernpodia over de gehele periode een significant hoger aandeel aan mannelijke artiesten staat dan op de overige podia.

Binnen het thema gender is vooral de ontwikkeling over twaalf jaar relevant; dat het aantal mannen in de popmuziek historisch gezien altijd groter is geweest dan het aantal vrouwen is algemeen bekend, de vraag is echter of er sinds 2008 een nivellerende trend zichtbaar is, of zelfs een kentering. Figuur 3.4a laat zien dat de aandelen man versus vrouw sinds 2008 langzaam naar elkaar toe zijn bewogen. Pas **vanaf 2017 is echt een trendbreuk te zien**, waarbij het aandeel van vrouwen tot en met 2019 sneller toenam dan in voorgaande jaren. Het zal niet toevallig zijn dat dit samenvalt met de lancering van de Keychange[7] beweging in 2017, een Europees initiatief voor het bevorderen van gendergelijkheid in de muziekindustrie. Het streven van Keychange is een volledige genderbalans. Puur afgaande op een cijfermatige trendanalyse (met alle beperkingen van dien) blijkt dat als de trend van 2008 tot en met 2019 wordt doorgetrokken, het zeker tot **2063** duurt voordat dit 50-50 doel bereikt wordt in Nederland. Wanneer de trend van 2017 t/m 2019 wordt doorgezet, kom het doel rond **2031** in beeld.

Er bestaan forse verschillen in genderverdeling tussen verschillende muziekgenres. In deze monitor worden 18 genregroepen onderscheiden, waarbij een artiest in meerdere groepen meegerekend kan worden (een toelichting hierop is te vinden in deel 5 van deze monitor). In figuur 3.5 is de genderverhouding van deze groepen (2008-2019) te zien[8].

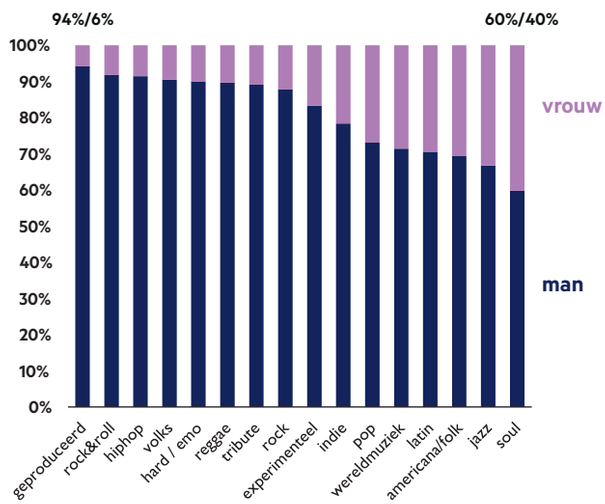

Fig. 3.5 Genderbalans per genre

Van het totaal aan optredens van dj's en producers was 95% man over de gehele periode, waarmee dit genre het meest uit balans is. **Soul** is het genre dat het meest in balans is; van alle optredens van soulartiesten stonden in 40% van de gevallen een of meerdere vrouwen op het podium. Met name in de wat breder internationaal georiënteerde genres is het aandeel vrouwelijke artiesten relatief hoog, zoals wereldmuziek, jazz en latin. Tot die laatste groep worden ook genres als fado en flamenco gerekend, genres met van oudsher relatief veel vrouwelijke artiesten.

[5] Van 49% van de optredens (143.387) in deze monitor is het geslacht van de artiest of bandleden bekend. Op basis van dit aantal kunnen betrouwbare uitspraken worden gedaan over het totaal.
[6] In deze berekening is geen rekening gehouden met het aantal bandleden; zowel een mannelijke soloartiest als een band bestaande uit vijf mannen, tellen beide als één mannelijke artiest.

Nederland, Engeland, Amerika

Bij twee derde van alle popoptredens in Nederland staan er Nederlandse artiesten op het podium en dat aandeel is gedurende twaalf jaar vrijwel onveranderd. **Alle artiesten uit Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten samen zijn goed voor 84% van alle optredens.** De veertien meest voorkomende herkomstlanden komen bij elkaar tot 96% van alle optredens. Vanuit 89 landen in de wereld is in twaalf jaar tijd geen enkele artiest geboekt op een (pop)podium of -festival en 137 landen hadden minder dan één keer per jaar een artiest op een Nederlands podium. Kortom: de popmuziek is onmogelijk een mondiale afspiegeling te noemen. Natuurlijk is popmuziek historisch gezien een Angelsaksisch en Noord-Europees fenomeen en ook in het tweede decennium van de 21e eeuw is de bijdrage van de rest van de wereld aan het Nederlandse live-aanbod nog minimaal. Hoewel in het streamingtijdperk een toenemend aantal artiesten uit de niet-westerse landen lijkt door te breken (bijv. Bad Bunny, J Balvin, BTS), is deze ontwikkeling in de livesector tot eind 2019 nog niet of nauwelijks terug te zien.

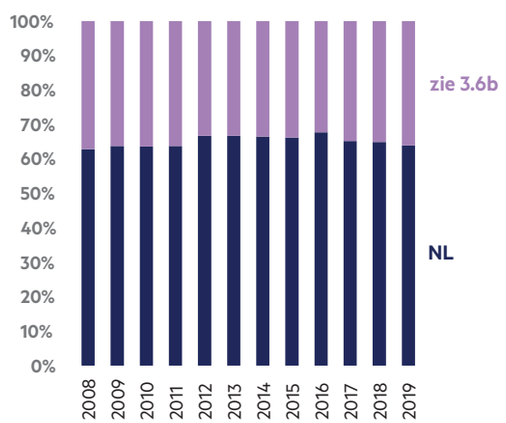

Fig. 3.6a Aandeel optredens Nederlandse en buitenlandse artiesten

Binnen de muzieksector leeft de indruk dat met name in de jaren net voor de pandemie de populariteit van **Nederlandse artiesten is** toegenomen. Uit figuur 3.6a blijkt dat het aandeel van binnenlandse artiesten binnen alle optredens vrijwel gelijk is gebleven. Wanneer het aanbod uitgesplitst wordt naar de omvang van de zalen waar gespeeld wordt dan blijkt wel dat een steeds groter aandeel van de arena's (zoals Afas Live, Ziggo Dome, Ahoy) ingenomen wordt door Nederlandse artiesten. Bij de podia met capaciteit 1.000 tot 4.000 is die relatieve groei van Nederlands aanbod niet te zien. In de cijfers valt ook het beperkte aandeel van onze buurlanden op. Het aantal optredens van Amerikaanse artiesten in Nederland is drie keer zo groot als het aantal **Belgische artiesten** en meer dan vier keer het aantal optredens van **Duitse artiesten**. Tussen 2008 en 2019 is het aandeel vanuit België licht gestegen en dat vanuit Duitsland licht afgenomen. Per regio is wel invloed van de buurlanden te zien: in de drie zuidelijke provincies worden relatief

veel Belgische artiesten geboekt; in het oosten van het land relatief veel Duitse. Voor de rest van het vaste land van Europa is het aandeel op de Nederlandse podia en festivals gelijk gebleven, ondanks de inspanningen vanuit verschillende Europese projecten om muziek vanuit

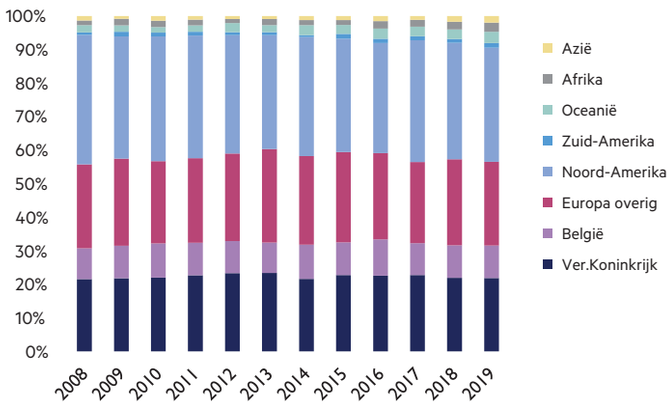

Fig. 3.6b Herkomst buitenlandse artiesten op basis van aantal optredens

het eigen continent te promoten. Op mondiaal niveau is er in twaalf jaar weinig veranderd wat betreft de herkomst van artiesten, alleen het aantal boekingen van Noord-Amerikaanse artiesten is relatief gezien licht teruggelopen.

Van zero naar Ziggo

Veel artiesten die in de beginfase van hun carrière voor een paar mensen in een klein zaaltje hun eerste optredens doen, zullen ervan dromen ooit op de grote podia te staan. De mogelijkheid om beroemd en succesvol te worden zal bij veel artiesten soms of regelmatig door het hoofd schieten. De vraag is alleen: hoe groot is de kans nu eigenlijk om door te breken naar de grote podia? Binnen dit thema bestaan veel meningen en ideeën maar weinig cijfers, hoewel voor de stad New York berekend is hoeveel artiesten tussen 2013 en 2016 doorbraken[9]. Uit dit onderzoek met de veelzeggende titel The Unlikely Odds of Making it Big (de onwaarschijnlijke kans om een grote artiest te worden), bleek dat 22 van de 7.000 artiesten (0,3%) die in die periode op een klein podium in New York stonden, door wisten te breken tot podia met een capaciteit van boven de 3.000. Aangezien dit onderzoek slechts een periode van drie jaar omvatte en alleen gericht was op de – niet algemeen representatieve – stad New York, is het lastig om op basis van deze cijfers waardevolle conclusies te trekken over de kansen om door te breken in Nederland.

In deze monitor is op basis van een periode van twaalf jaar berekend hoe groot de kans is op een doorbraak binnen het gehele Nederlandse live-aanbod. Ervan uit gaande dat het bij de meeste artiesten enkele jaren duurt voordat de stap van de kleinste podia naar de grote zalen genomen is, zijn alle artiesten die tussen 2008 en 2012 in een zaal met een capaciteit tot 400 hebben opgetreden als startpunt genomen. In deze analyse zijn festivals buiten beschouwing gelaten aangezien de data onvoldoende inzicht geven in de capaciteit bij de verschillende stages op een festivalterrein. In totaal hebben in de genoemde vijf jaar **tussen de 14.000 en 15.000 artiesten** minimaal eenmaal in een kleine zaal gespeeld. Het exacte aantal is niet bekend aangezien van een deel van de podia met een capaciteit tot 1.000 niet bekend is of de daadwerkelijke capaciteit onder of boven de 400 ligt. Op basis van de ruim 14.000 artiesten van wiens optreden(s) dat wel met zekerheid te zeggen is, is een analyse gemaakt hoeveel van hen het in de gehele periode 2008-2019 gelukt is om de stap te maken naar de grotere

[7] *Zie https://www.keychange.eu/*
[8] *Hierin zijn de genregroepen 'instrumentaal' en 'overige' niet opgenomen gezien de zeer lage aantallen binnen deze groepen.*
[9] *Zie https://pudding.cool/2017/01/making-it-big/*

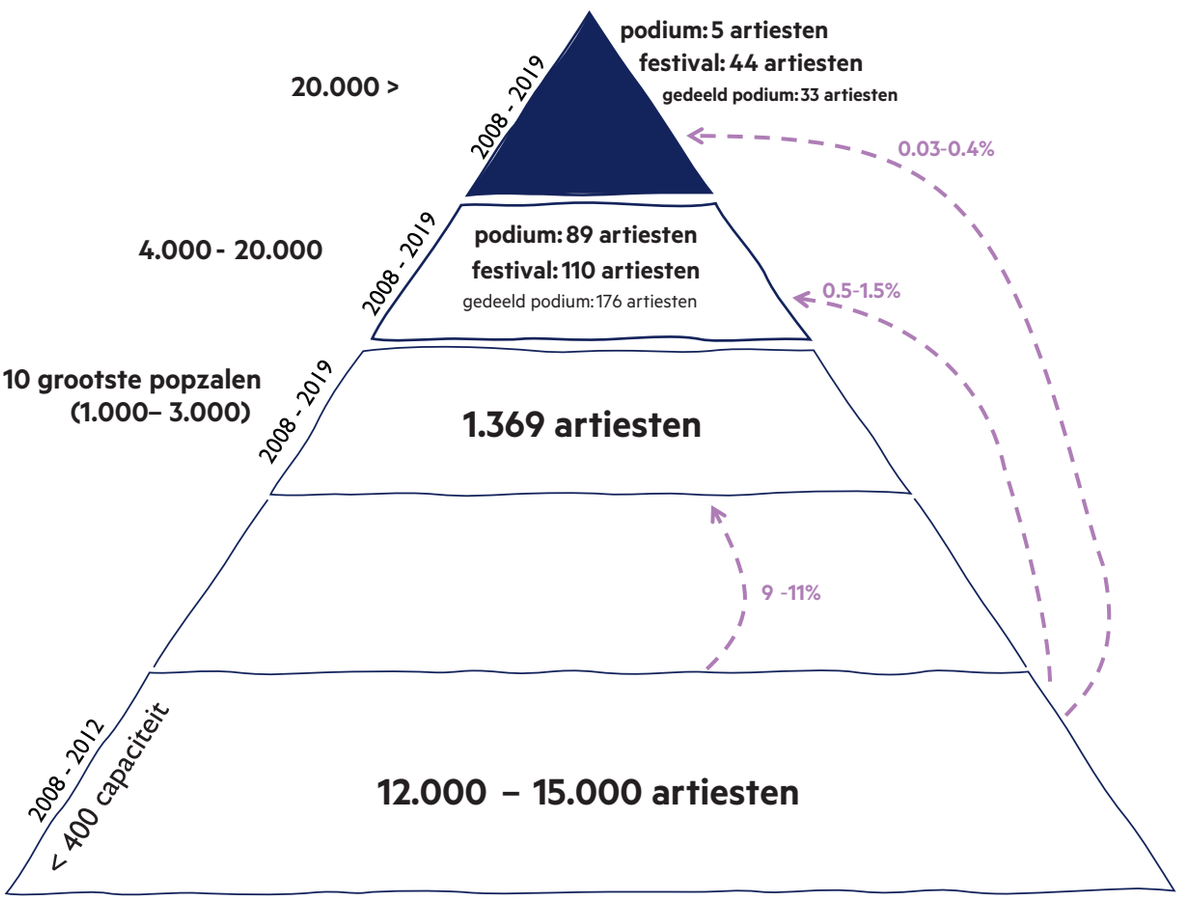

Fig. 3.7 De kans om door te groeien van de kleinste naar de grote podia

	van... (o.a.)	naar...
De Jeugd Van Tegenwoordig	Xinix, Paard kleine zaal	Olympisch Stadion
Kensington	dB's, OJC Niks	Johan Cruijff ArenA
Nick & Simon	De Pompstee	Gelredome
Lady Gaga	Paradiso kleine zaal	Gelredome
Imagine Dragons	Paradiso kleine zaal	Gelredome

Fig. 3.8 De 5 artiesten die tussen 2008 en 2019 van de kleinste zalen tot de grootste zijn gekomen

podia. Hierbij is overigens alleen gekeken naar de artiesten die voorafgaand aan het optreden in het kleine podium niet al een carrière met optredens in grote zalen hadden. Een gearriveerde, bekende band die tussen 2008 en 2012 een intiem optreden voor 300 fans heeft gedaan, is dus buiten deze analyse gelaten; alleen de in die tijd nog onbekende artiesten zijn opgenomen.

Ten eerste is gekeken naar de tien grootste pop stages in Nederland (tot 3.000), waaronder de grote zalen van 013, Paradiso en TivoliVredenburg. Tot en met 2019 zijn 1.369 van de ruim 14.000 artiesten geboekt voor een eigen (headliner) show in een zaal van 1.000 tot 4.000 bezoekers, bijna 10%. Van deze groep van 1369 was 38% Nederlands, terwijl van de 14.000 artiesten op de kleine podia 48% Nederlands was; niet onverwacht zetten **relatief gezien dus meer buitenlandse artiesten de stap naar de grotere podia dan Nederlandse.** Vervolgens is gekeken naar de podia met een capaciteit van 4.000 tot 20.000 bezoekers. Op dit niveau is niet alleen naar podia gekeken (zoals Afas Live / HMH en Ziggo Dome) maar ook naar de grotere festivalstages die qua capaciteit in deze categorie vallen. Van de aanvankelijke 14.000 is het 89 artiesten gelukt om binnen zeven tot twaalf jaar een eigen optreden te realiseren op een van deze megapodia. Daarnaast werden 110 (deels dezelfde) artiesten uit deze groep geboekt voor een festivalshow met

Asgeir in Paradiso - foto Lotte Schrander

deze grote capaciteit. **Van de startgroep haalt 0,3% de Afas Live of nog een stap groter** (exact hetzelfde percentage als in het onderzoek uit New York), met de festivals meegerekend ligt dat tussen de 0,5% en 1,0%. Van deze 199 artiesten was 43% Nederlands. Daarnaast lukte het nog eens 176 artiesten om een podium van 4.000 tot 20.000 artiesten te delen met anderen, bijvoorbeeld tijdens De Vrienden van Amstel Live. Om die reden is het te verklaren dat van deze laatstgenoemde groep artiesten 95% Nederlands is.

Zijn er dan ook nog artiesten die het binnen twaalf jaar lukt om van de kleinste podia naar de stadions door te groeien? **In totaal is het vijf artiesten gelukt om deze hoogste trede te bereiken (0,04%)**, zie figuur 3.8. Daarnaast lukte het 44 artiesten om een eigen optreden te doen op de allergrootste mainstages van de Nederlandse festivals (bijvoorbeeld Pinkpop). Onder hen 17 Nederlandse artiesten. Nog eens 33 artiesten (waarvan 32 Nederlandse) stonden samen met anderen op een podium voor meer dan 20.000 mensen, bijvoorbeeld als gast bij De Toppers of Symfonica in Rosso.

Tenslotte is het waardevol om te weten in welke kleine podia de kans het grootst is om een artiest te zien die binnen tien jaar in de Ziggo Dome of Gelredome staat. Het is (helaas) onmogelijk te zeggen welke podia dat nu zijn maar tussen 2008 en 2012 was dit de top drie voor het spotten van aankomende supersterren:

1. Paradiso kleine zaal
2. Rotown Rotterdam
3. EKKO

Palace in Paradiso - foto Bibian Bingen

LIVEMUZIEK IN DE STAD

Wat is de ultieme Nederlandse livemuziekstad? Om een antwoord te vinden op die vraag vanuit de data in deze monitor, zijn twee dingen in kaart gebracht. Ten eerste is gekeken naar de steden met de hoogste livemuziekdichtheid in de periode 2008-2019. Ten tweede is een index gemaakt die in kaart brengt hoe gezond de stedelijke live-ecologie is.

Livemuziekdichtheid

Wanneer alle 292.615 popoptredens die tussen 2008 en eind 2019 in Nederland hebben plaatsgevonden, gerangschikt worden naar de gemeente waar ze hebben plaatsgevonden en dat aantal wordt gewogen op basis van het aantal inwoners van die gemeente, kan de totale livemuziekdichtheid worden vastgesteld. Van de 30 grootste gemeenten is **Groningen** de stad met de hoogste livemuziekdichtheid, gevolgd door **Amsterdam**. Samen met **Utrecht** zijn dit de steden waar meer dan 500 optredens per 10.000 inwoners hebben plaatsgevonden in twaalf jaar. Opvallend in deze lijst zijn de posities van de grote steden Rotterdam (16e) en Den Haag (21e). Aangezien grote festivals zoals Eurosonic Noorderslag in Groningen en ADE in Amsterdam relatief veel invloed hebben op deze dichtheid maar slechts een aantal dagen per jaar het liveaanbod van de stad bepalen, is de livemuziekdichtheid ook berekend op basis van alleen de optredens in de podia. In deze lijst zakt Groningen naar de zesde positie, onder Tilburg. De rest van de top 7 verandert niet. Tenslotte is een lijst opgenomen van de gemeenten die buiten de G30 vallen maar wel een opvallende livemuziekdichtheid scoren, vanzelfsprekend in (bijna) alle gevallen het gevolg van grote festivals. Door festival Into the Great Wide Open en enkele kleinere festivals, heeft de gemeente **Vlieland** (met net iets meer dan 1.000 inwoners) een dichtheid van meer dan 7.000 optredens per 10.000 inwoners. Ook de rest van de top 6 (Hilvarenbeek, Dronten (Biddinghuizen), Lichtenvoorde, Weert en Landgraaf) bestaat uit gemeenten waar de grootste festivals van het land georganiseerd worden.

30 grootste steden	
Groningen	581.9
Amsterdam	535.7
Utrecht	514.7
Eindhoven	497.7
Nijmegen	490.9
Tilburg	459.4
Zwolle	388.1
Haarlem	363.2
Arnhem	345.0
Leeuwarden	326.1
Enschede	265.3
Breda	259.1
Dordrecht	247.5
Alkmaar	242.4
Deventer	230.0
Rotterdam	227.7
Venlo	227.6
's-Hertogenbosch	220.2
Leiden	199.2
Zoetermeer	182.3
Den Haag	165.4
Delft	164.1
Amersfoort	150.2
Apeldoorn	134.7
Maastricht	128.8
Almere	81.5
Zaandam	76.6
Emmen	66.6
Alphen aan den Rijn	51.6
Ede	40.0

andere gemeenten met hoge dichtheid	
Vlieland	7137.0
Hilvarenbeek	947.3
Dronten	638.7
Lichtenvoorde	506.4
Weert	316.3
Landgraaf	305.6
Heerlen	305.2
Roermond	288.9
Uden	267.7
Hengelo	257.6
Drachten	257.0
Schijndel	243.1
Middelburg	234.7
Amstelveen	221.0
Velsen-Zuid	196.1
Bergen op Zoom	194.2
Hoorn	189.1
Haarlemmermeer	150.0
Hilversum	151.9
Sittard	143.5
Oss	137.7

Fig. 4.1 Aantal popoptredens per 10.000 inwoners (2008-2019)

Cocaine Piss in Vera - foto Richard Postma

30 grootste steden	podium ecosysteem	festival ecosysteem	ranking
Utrecht	1	4	1
Amsterdam	3	2	2
Eindhoven	5	1	3
Leeuwarden	2	6	4
Rotterdam	7	7	5
Delft	12	5	6
Venlo	8	11	7
Groningen	6	14	8
Tilburg	9	12	9
Nijmegen	19	3	10
Arnhem	10	13	11
Alkmaar	13	15	12
Leiden	4	26	13
Enschede	22	9	14
Zwolle	23	8	15
Zaandam	11	20	16
Dordrecht	14	18	17
Amersfoort	17	16	18
's-Hertogenbosch	16	17	19
Den Haag	30	10	20
Emmen	15	25	21
Zoetermeer	21	21	22
Deventer	18	27	23
Haarlem	27	19	24
Maastricht	24	23	25
Alphen aan den Rijn	20	28	26
Almere	26	24	27
Breda	29	22	28
Ede	25	29	29
Apeldoorn	28	30	30

Fig. 4.2 Index gezond stedelijk ecosysteem van podia en festivals

Gezonde live-ecologie

Het is lastig vast te stellen wanneer een stad een gezonde live-infrastructuur heeft. Hoe dan ook hangt dit af van veel meer factoren dan die in deze monitor opgenomen zijn; denk aan popopleidingen, oefenplekken enzovoorts. De stedelijke live-index die hier gepresenteerd wordt, doet dan ook geen uitspraken over de status van de totale muziekecologie van de betreffende stad. Wat deze index wel meet is de relatieve omvang en de opbouw van de speelplekken in de stad: hoeveel optredens, podia en festivals zijn er, gerelateerd aan de omvang van de stad? In hoeverre is de stad in het live-aanbod afhankelijk van één specifiek podium en/of festival? Kent de stad een geleidelijke, aansluitende opbouw wat betreft de omvang van de podia en festivals? Op basis van deze indicatoren is een stedelijke podiumindex en een stedelijke festivalindex gemaakt. Op basis van de gehanteerde criteria is **Utrecht** de stad met de meest gezonde opbouw qua podia, gevolgd door Leeuwarden en Amsterdam. In deze index valt met name de positie van Den Haag op. Deze stad met zijn rijke poptraditie sluit de rij van de 30 grootste gemeenten. Op het gebied van (pop)festivals is **Eindhoven** het meest gezond wat betreft het aanbod en de opbouw daarvan. Ook Amsterdam en Nijmegen scoren goed op deze punten. In deze lijst valt op dat Groningen de hoogste dichtheid heeft aan festivaloptredens maar dat de stad in de totaalscore van de festivalindex de viertiende plaats inneemt. Dit is het gevolg van de grote afhankelijkheid van één festival in de stad (Eurosonic Noorderslag).

Als beide indexen gecombineerd worden, kan bepaald worden welke stad zich **de stad met de meest gezonde ecologie aan speelplekken** mag noemen; dat is **Utrecht.** De Domstad scoort met name goed wat betreft de hoeveelheid en dichtheid van het aanbod, zowel qua podia als festivals. Daarnaast is de Utrechtse ecologie, in ieder geval wat betreft het aantal optredens, voor een relatief beperkt deel afhankelijk van het grootste podium. Natuurlijk is TivoliVredenburg van cruciaal belang voor de stad maar in tegenstelling tot veel andere steden kent de stad meerdere podia met een ruime programmering, zoals bijvoorbeeld EKKO, dB's en De Helling. Hoewel er in de eindscore nauwelijks verschil is tussen **Utrecht, Eindhoven** en **Amsterdam**, komt eerstgenoemde net iets beter uit de bus wanneer de ranking van die drie steden vergeleken wordt. De scores rechtvaardigen in ieder geval het beeld dat Nederland drie afgetekende livemuziekstedenkent. Leeuwarden eindigt vierde en op gepaste afstand volgen de andere steden, onder aanvoering van Rotterdam. Van de tien grootste steden zijn Den Haag, Almere en Breda in de onderste regionen van de lijst te vinden.

Powersolo in De Kroepoekfabriek - foto Ron van Rutten

MUZIEKGENRES

In de muziekindustrie bestaan vele meningen over het begrip genre. Of muziekgenres (nog) wel bestaan en of een indeling in genres wel relevantie en waarde heeft. Soms wordt gesteld dat veel actuele popmuziek genre-overstijgend is. Om te bepalen of analyses op basis van muziekgenres voor deze monitor van waarde zouden kunnen zijn, is een oriënterend onderzoek gedaan naar de kanalen waar primair over (live)muziek en artiesten gecommuniceerd wordt: websites en wikipagina's van artiesten, artiestenplatforms als Soundcloud en Bandcamp, websites van podia en festivals en algemene (live)muziekdatabases als Festivalinfo en Discogs. Uit dat onderzoek bleek dat artiesten op al deze kanalen bijna zonder uitzondering in termen van genre gelabeld worden. Dat blijkt ook uit de data die uiteindelijk verzameld zijn: van 98% van de 30.673 artiesten is genre-informatie gevonden via bovengenoemde kanalen. Dat neemt niet weg dat een bepaalde mate van subjectiviteit inherent is aan het toekennen van genres. Om die reden is ten eerste primair gekeken naar de genres die de artiest zelf via de eigen kanalen communiceert en secundair naar de genoemde genres op de websites van podia en festivals en algemene muziekdatabases. Ten tweede is het totaal aantal geregistreerde genres – op basis van een netwerkanalyse en eerder onderzoek op dit gebied – teruggebracht tot **vijftien hoofdgroepen** (en **drie aanvullende groepen** die niet als genre gedefinieerd kunnen worden: instrumentaal/vocaal, overige en tribute/cover; zie figuur 5.1). Analyses op basis van deze hoofdgroepen geven een helder inzicht in de ontwikkeling van genrevoorkeuren in de popmuziek. Zoals in de verantwoording van dit rapport al is aangegeven, geven deze cijfers niet voor alle genres het totale aantal optredens in Nederland weer. Binnen het genre jazz zijn alleen de jazzartiesten opgenomen die (ook) op poppodia gespeeld hebben.

Meer hiphop, minder metal

Over een periode van twaalf jaar is **rock** het meest populaire genre op de Nederlandse podia. Daarbij is het vermeldenswaardig dat er binnen het genre **pop** (inclusief elektronisch) in 2019 voor het eerst meer optredens waren dan binnen het genre rock. Na pop en rock zijn geproduceerd, americana/folk en hard/emo de meest voorkomende genres op de podia en festivals, gevolg door indie en hiphop. In figuur 5.2 is de geïndexeerde ontwikkeling van de genres/groepen met meer dan 10.000 optredens weergegeven. De dikte van de lijn representeert de absolute omvang van het genre. Ten eerste valt op dat **alle populaire genres gegroeid zijn tussen 2008 en 2019 behalve hard/emo**. Ook de groei van de reguliere (hard)rock is beperkt gebleven in die periode. Binnen drie genres is het aantal optredens meer dan verdubbeld: **americana/folk**, **hiphop** en **soul**. De grootste stijging is echter te zien binnen de groep **tribute**: dat aanbod is bijna verdrievoudigd in deze periode. Het idee dat hiphop de popmuziek heeft overgenomen is op basis van deze cijfers ten dele waar: het aanbod aan hiphop is meer dan verdubbeld. Voor het genre americana/folk was die stijging echter nog een stuk groter.

Wanneer de podia en de festivals los van elkaar bekeken worden, wordt duidelijk dat de drie groepen die los van de genres zijn opgenomen (tribute, instrumentaal/vocaal en de restgroep met onder andere muziektheater) sterk oververtegenwoordigd zijn in de podia. Dat geldt ook voor de genres latin (inclusief fado en flamenco), jazz en americana/folk en in mindere mate voor hard/emo. De genres geproduceerde muziek en lokale/volksmuziek hebben een sterke oververtegenwoordiging op de festivals. In mindere mate geldt dat ook voor hiphop.

	naam genre/groep	# optredens*	% van optredens*	meest voorkomende subgenres (Engelse termen)
1	ROCK	85.269	29.5%	rock, hardrock, psych, blues, tuareg, visual kei
2	POP	68.701	23.7%	pop, chart, electronic
3	GEPRODUCEERD	59.102	20.4%	dj, producer, dance, drum&bass, dubstep, ambient
4	AMERICANA/FOLK	40.256	13.9%	americana, singer-songwriter, country, folk, bluegrass, (American) roots
5	HARD/EMO	39.138	13.5%	metal, hardcore, punk, noise, emo, gothic
6	INDIE	26.720	9.2%	indie, alternative
7	HIPHOP	23.444	8.1%	hiphop, r&b, spoken word, mc
8	SOUL	13.780	4.8%	soul, funk, disco
9	JAZZ	13.085	4.5%	jazz, brass, swing, big band
10	REGGAE	6.639	2.3%	reggae, ska, dancehall
11	WERELD	6.432	2.2%	world, gospel, afro, klezmer, gypsy
12	VOLKS	4.945	1.7%	volks, smartlap, schlager, chanson, feest
13	ROCK&ROLL	4.776	1.7%	rock & roll, rockabilly
14	LATIN	3.456	1.2%	latin, fado, flamenco
15	EXPERIMENTEEL	2.234	0.8%	experimental, drone, industrial, EBM
I	TRIBUTE	10.202	3.5%	tribute, cover, hologram
II	INSTRUMENTAAL	4.464	1.5%	instrumental, choir, vocal, orchestra
III	OVERIGE (NIET-POP)	3.092	1.1%	classical, opera, composer, music theatre

* het aantal optredens en het percentage optredens tellen op tot meer dan 292.615 optredens resp. 100% omdat artiesten tot meerdere genres kunnen behoren

Fig. 5.1 Genregroepen

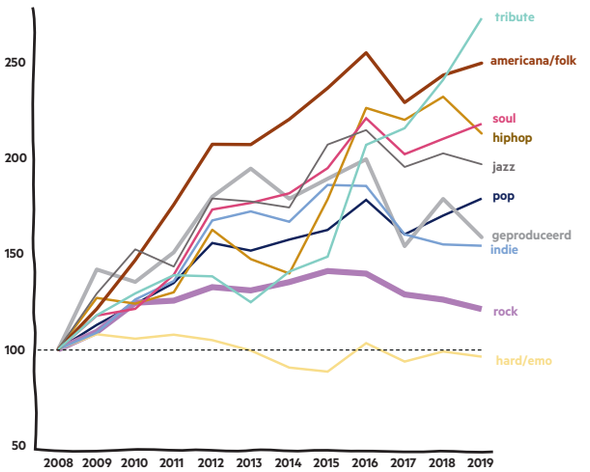

Fig. 5.2 Geïndexeerde ontwikkeling van alle genres met meer dan 10.000 optredens (2008 = 100)

Tribute en coverbands

Het aantal optredens van tribute- en coverartiesten is tussen 2008 en 2019 relatief sterker gegroeid dan welk genre dan ook. Deze groep bestaat naast tribute en cover ook uit hologram optredens maar dit aantal was zo laag in de betreffende periode dat er geen analyses over te maken zijn. In deze monitor zit het onderscheid in tribute en cover in het feit of de artiest de muziek speelt van – en daarmee een eerbetoon brengt aan – één specifieke artiest (tribute) of de artiest muziek van verschillende, willekeurige artiesten speelt (cover). Een artiest is aangemerkt als tribute of cover wanneer het grootste deel van de muziek die gespeeld wordt van andere artiesten is. Artiesten die voornamelijk eigen werk uitbrengen en incidenteel werk van andere artiesten, zijn dus niet aangemerkt als tribute/cover.

Figuur 5.3 schetst de ontwikkeling van zowel de tribute- als coveroptredens tussen 2008 en 2019, waaruit blijkt dat **het aanbod van tributebands op de Nederlandse podia met name vanaf 2015 zeer sterk is toegenomen**. Het jaarlijkse aantal optredens van coverbands nam licht toe in die periode. Kanttekening bij deze cijfers is dat met name veel coverartiesten in het informele en besloten circuit (bruiloften, besloten feesten) actief zijn. Het totaal aantal optredens van artiesten die covers spelen zal dan ook een stuk hoger liggen dan de hier genoemde aantallen. Deze cijfers zijn ook uitgesplitst naar de capaciteit van het podium (voor zover bekend), wat laat zien dat het tribute aanbod niet alleen sterk is toegenomen maar dat die tribute artiesten ook steeds vaker in de grotere podia geboekt worden. De ontwikkeling van tribute en cover is ook uitgesplitst naar de podia en festivals: alle cover-optredens in Nederland zijn precies gelijk verdeeld over podia en festivals; binnen tribute vindt 70% van de optredens plaats in de podia. In deel 2 (podia en festivals) is al gesteld dat met name in de theaters en schouwburgen in Nederland het aantal popoptredens is toegenomen. Die ontwikkeling is deels toe te schrijven aan de groeiende populariteit van tribute artiesten: het jaarlijkse aantal tribute- en coveroptredens in deze zalen is verzevenvoudigd in twaalf jaar tijd (in de reguliere poppodia is het verviervoudigd); in 2019 vond 26% van alle optredens in de categorie tribute plaats in een theater of schouwburg (en 59% van alle tribute in de reguliere poppodia).

In een ouder wordende popsector (zowel de artiesten als het publiek) is het aanbod dat inspeelt op nostalgie en dat een eerbetoon brengt aan artiesten die ofwel niet meer in leven zijn ofwel niet meer of nog nauwelijks naar Nederland komen, een substantieel onderdeel van de livesector geworden. Daarbij moet wel aangemerkt worden dat de populariteit van tribute optredens sterk verschilt per regio en per mate van verstedelijking. Daarover hierna meer.

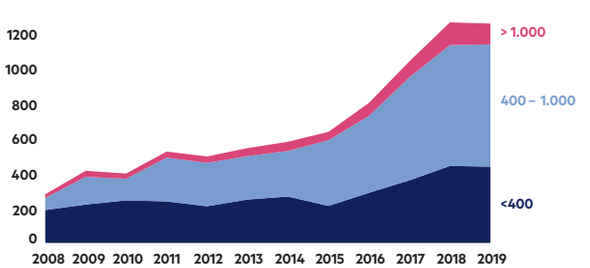

Fig. 5.3a Ontwikkeling tribute-optredens naar omvang podium

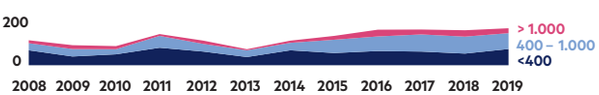

Fig. 5.3b Ontwikkeling cover-optredens naar omvang podium

Sharik & Friends in TivoliVredenburg - foto Tim van Veen

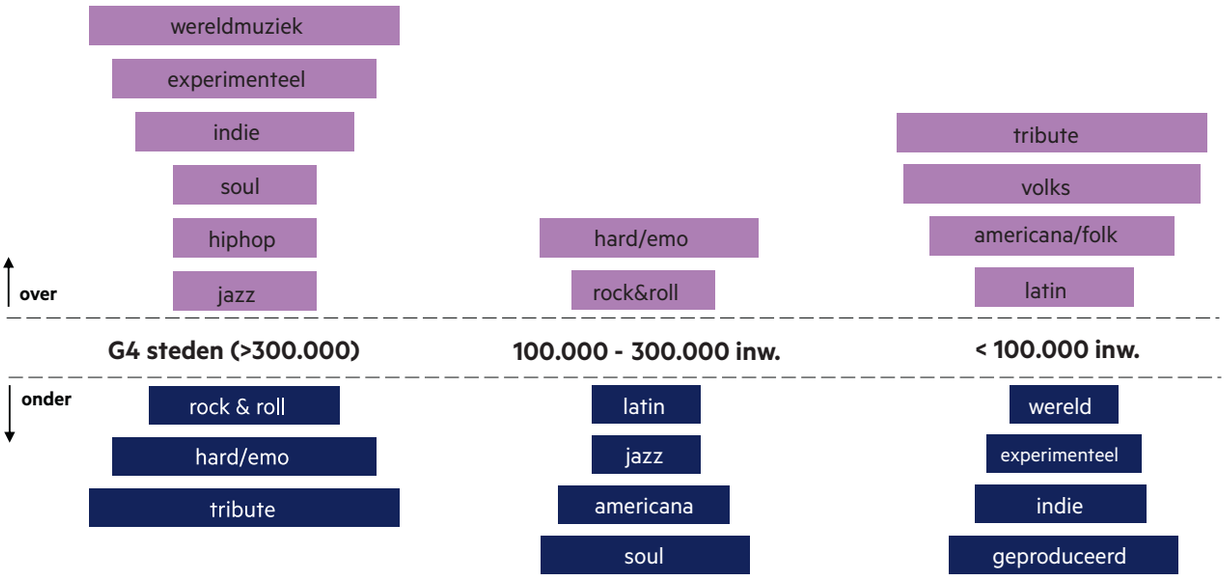

Fig. 5.4 Over- en ondervertegenwoordiging genres per mate van stedelijkheid

Genres en geografie

De populariteit van de vijftien muziekgenres en de groep tribute is afgezet tegen zowel stedelijkheid als provincie. Hieruit blijkt dat er grote verschillen zijn in de populariteit van muziekstijlen. Ten eerste zijn de genres gerelateerd aan de mate van stedelijkheid, uitgesplitst in (1) de vier grootste steden (>300.000 inwoners), (2) de steden met 100.000 tot 300.000 inwoners (26 steden) en (3) de rest van de Nederlandse gemeenten (<100.000 inwoners). Vervolgens is bekeken welke genres per categorie significant over- of ondervertegenwoordigd zijn in het totale live-aanbod. Hierbij is gekeken naar zowel het totale aanbod als het aanbod van alleen de podia om de invloed van (hele) grote festivals in (hele) kleine gemeenten te elimineren. Figuur 5.4 toont een overzicht van de over- en ondervertegenwoordigde genres per mate van stedelijkheid. De grootte van de balk komt overeen met de relatieve mate van over- of ondervertegenwoordiging. In grote lijnen kan geconcludeerd worden dat **muziekgenres die wat verder van de mainstream af liggen (wereldmuziek, indie, experimenteel) populair zijn in de grote steden en dat muziekgenres die meer inspelen op traditie en nostalgie (tribute, volks, folk, americana) populair zijn in de kleine gemeenten.**

Ook op provinciaal niveau bestaan er substantiële verschillen in genrevoorkeur. Gezien de grote verschillen in live-aanbod tussen verschillende provincies is het relatieve aanbod van ieder genre in een provincie afgezet tegen het relatieve landelijke gemiddelde van dat genre. Op basis van deze cijfers is ook op provinciaal niveau de over- of ondervertegenwoordiging van genres bepaald. In iedere provincie is minimaal één genre oververtegenwoordigd en daarmee relatief gezien populairder dan in de andere provincies. Deze oververtegenwoordigde genres zijn weergegeven in figuur 5.5. Dit betekent dus niet dat de genoemde genres de meest populaire genres in die provincie zijn (dat is in bijna iedere provincie rock, behalve in Noord-Holland en Flevoland waar geproduceerde muziek het meest populair is), maar dat deze genres in die provincie significant populairder zijn dan in de rest van het land. Wanneer Nederland in drie regio's verdeeld wordt (Randstad inclusief Utrecht; de drie zuidelijke provincies; Noord- en Oost-Nederland) dan blijken er wel significante verschillen in genrevoorkeur tussen de Randstad en beide andere regio's maar geen significante verschillen tussen enerzijds de zuidelijke provincies en anderzijds het noorden en oosten.

Fig. 5.5 Over- en ondervertegenwoordigde genres per provincie

TEN SLOTTE

In deze monitor is het totale Nederlandse live-aanbod opgenomen in de periode tussen de opkomst van streaming diensten (vanaf 2008) en de sluiting van de livesector als gevolg van de pandemie (begin 2020). **In dit tijdperk heeft live (pop)muziek een onmiskenbare groei doorgemaakt.** Met name tussen 2008 en 2016 was die groei zeer sterk, sindsdien is de groei wat teruggelopen. **De festivals zijn een belangrijke aanjager van die groei geweest** met een verdubbeling van het aanbod tussen 2008 en 2016. **Deze festivalisering is echter niet ten koste gegaan van de podia**. Sterker nog: met name in de laatste paar jaar voorafgaand aan de gedwongen sluiting van 2020 deden de vaste podia het beter dan de festivals. En terwijl bij de festivals na 2016 een duidelijke (negatieve) trendbreuk te zien is, is het aanbod van optredens in podia redelijk stabiel gegroeid in de betreffende twaalf jaar.

Het aandeel van de podia die we tot de reguliere poppodia kunnen rekenen, is in die periode vrijwel stabiel gebleven. In al die jaren was grofweg twee derde van alle podiumconcerten in zo'n regulier poppodium. In de overige negentien type podia zijn veelal wel ontwikkelingen waar te nemen (zoals de toename van optredens in kerken en in de natuur), maar aangezien de absolute aantallen in veel categorieën klein zijn, zijn daar nauwelijks waardevolle uitspraken over te doen. De meest duidelijke ontwikkeling is te zien bij de **theaters en schouwburgen, die hun aandeel verdrievoudigden sinds 2008**. Dit is vooral ten koste gegaan van de populariteit van de horeca (met name cafés), overige muziekpodia (zoals jazzpodia) en clubs/discotheken als concertlocaties. Enigszins gechargeerd zou gesteld kunnen worden dat de ouder wordende popmuziek een beetje is **verschoven van de clubs naar de theaters.**

De verhouding tussen zalen met kleine en grote capaciteit is niet ingrijpend veranderd. De podia voor 400 tot 1.000 bezoekers hebben relatief iets aan aanbod ingeleverd ten opzichte van de zalen met capaciteit 4.000 - 20.000. In het aantal optredens in de kleinste zalen is geen substantiële terugloop te zien, hoewel daarbij de kanttekening gemaakt moet worden dat de groep hele kleine, informele plekken om op te treden in Nederland groter is dan het geregistreerde aanbod dat in deze monitor is opgenomen. Als gekeken wordt naar provinciale spreiding van livemuziek, dan valt vooral de positie van **Zuid-Holland** op: het aanbod aan optredens is hier niet alleen (zwaar) ondervertegenwoordigd, het aandeel van die provincie is ook nog eens dalende. Met de positie van **Noord-Holland** is het een stuk beter gesteld, hoewel dat voor een substantieel te danken is aan een klein stukje van Amsterdam, waar **twee podia gezamenlijk 11% van alle popoptredens in het land voor hun rekening nemen.**

Vera in Groningen is het podium met de meest diverse programmering van de twintig grootste podia, gebaseerd op onder andere het aantal unieke artiesten dat optreedt, de variatie in herkomst van die artiesten en de genderdiversiteit op het podium. Wat in deze index opvalt is dat de top 4 uit podia van de oude stempel bestaat. De grote en bekende nieuwbouwpodia scoren lager in deze index. Op dezelfde wijze als bij de podia is **Le Guess Who?** in Utrecht gelabeld als het festival met de meest diverse programmering. Niet verrassend, gezien het karakter van dat festival. Wellicht opvallender is de nummer 2, **Down the Rabbit Hole**, dat met name dankzij een sterke mate van uniek (pop) aanbod festivals als Welcome to the Village en Motel Mozaique achter zich laat.

Vanuit het perspectief van de artiest blijkt een popcarrière niet erg duurzaam. Twee derde van de artiesten treedt niet meer dan vijf keer op in twaalf jaar tijd en van alle artiesten die in 2008 een concert gaven, deed 14% dat in 2019 nog steeds. Van de vele duizend artiesten die in de kleine zaaltjes optreden, weet ongeveer 1% door te breken tot de hele grote podia. **Met name voor vrouwelijke artiesten en artiesten van buiten Nederland, Engeland en de Verenigde Staten lijkt het relatief lastig een plek op de podia te bemachtigen:** vier op de vijf optredens wordt door mannen verzorgd en meer dan vier op de vijf optredens wordt door artiesten uit die drie landen gedaan. In beide gevallen lijkt wel een voorzichtige ontwikkeling naar meer diversiteit te zijn ingezet.

Groningen is de stad met de hoogste dichtheid aan livemuziek in Nederland, deels het gevolg van de impact van Eurosonic Noorderslag. Dit showcasefestival heeft met zijn enorme omvang en spin-off sowieso een grote impact op de Nederlandse livesector. Een sterke afhankelijkheid van één specifiek podium of festival kan het stedelijke ecosysteem van livemuziek ook kwetsbaar maken en om die reden scoort Groningen minder goed in de index van steden met het meest gezonde live-aanbod. In deze index scoort **Utrecht** het beste, dankzij een mix van meerdere, goed functionerende podia van verschillende omvang en een divers festivalaanbod. Amsterdam en Eindhoven scoren bijna identiek aan Utrecht en mogen zich ook zeer gezonde livesteden noemen. In negatieve zin valt popstad **Den Haag** op in deze index (20e).

Het beeld dat hiphop en (electro)pop de meest populaire genres van het afgelopen decennium zijn klopt deels. **Het aanbod aan hiphopconcerten is verdubbeld** sinds 2008 en in 2019 waren er voor het eerst meer optredens binnen het genre (electro)pop dan binnen rock. Over de gehele periode van twaalf jaar gemeten blijkt **rock** echter nog veruit het meest populaire genre en daarnaast won het genre **americana/folk** en het aanbod aan **tribute**-optredens relatief nog meer aan populariteit dan hiphop in deze periode.

De slotconclusie is dat het de livesector goed gaat maar ook dat de popmuziek in meerdere opzichten conservatiever is dan het imago zou doen vermoeden. Het beeld van popmuziek als bolwerk van mannen uit Nederland, Engeland en Amerika die rock spelen, is in 2019 nog grotendeels intact. Ontwikkelingen naar andere genres, meer diverse herkomst en een betere genderbalans zijn wel zichtbaar maar hebben nog

geen grote stempel kunnen drukken op het live-aanbod. Voor zover die ontwikkelingen al wel impact hebben, is dat vooral in een select deel van het live-aanbod in de grote steden. Terwijl in die grote steden en in de Randstad als geheel de meer vooruitstrevende en meer mondiaal georiënteerde genres aan populariteit winnen, wint in de andere delen van het land juist de traditionele popmuziek (tribute, folk, americana, volksmuziek) aan populariteit.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar Rob van der Zwaan van Festivalinfo.nl en Podiuminfo.nl. Zonder zijn initiatief in 2001 om een database van livemuziek te beginnen en zonder zijn uitzonderlijke werk in de jaren erna, zou deze monitor niet tot stand zijn kunnen komen. Ook danken we Rob voor zijn flexibele houding en de grote mate van bereidheid om mee te werken aan dit project.

Dank gaat ook uit naar kenniscentrum Creating 010 van Hogeschool Rotterdam en Erasmus Research Center for Media, Culture and Communication (ERMeCC) voor het mogelijke maken van deze monitor. Ook alle onderzoekers , betrokkenen en partners van POPLIVE verdienen dank voor hun medewerking en in het bijzonder Efim Shapiro en Tamara Smits voor het helpen verrijken van de data.

Het prachtige beeldmateriaal in deze uitgave is te danken aan de medewerking van De Kroepoekfabriek, Vera, Doornroosje, TivoliVredenburg, Paradiso en Mojo Concerts (Lowlands en Down the Rabbit Hole).

Tenslotte dank aan de geweldige Rotterdamse uitgever Veenman+, in het bijzonder Edwin en Eveline, voor het enthousiasme en de toewijding om de uitgave van deze monitor te realiseren.

The Murder Capital in TivoliVredenburg - foto Jelmer de Haas

Max Cooper in Doornroosje - foto Mark Ooms

COLOFON

Titel
De Nederlandse livemuziek monitor 2008-2019
Popconcerten en -festivals in het tijdperk tussen streaming en sluiting

ISBN
978-90-76665-48-1

Uitgever
Kenniscentrum Creating 010, Hogeschool Rotterdam in samenwerking met ERMeCC – Erasmus Research Centre for Media, Communication and Culture

© POPLIVE
Het is niet toegestaan de inhoud van de Nederlandse livemuziek monitor 2008-2019 te kopiëren of vermenigvuldigen tenzij hiervoor schriftelijke toestemming is verleend door de auteur. Citeren uit het document is alleen toegestaan met bronvermelding.

Auteur
Martijn Mulder

Martijn is als onderzoeker verbonden aan het POPLIVE-project. Hij richt zich met name op onderzoek naar poppodia en festivals en publieksbeleving bij livemuziek. Daarnaast is hij hoofddocent Leisure & Events aan Hogeschool Rotterdam met een specialisatie op het gebied van stedelijke aantrekkelijkheid en publieksbeleving. Martijn is auteur van het boek Leisure! en adviseur binnen de sectoren leisure en cultuur.

Deze monitor is tot stand gekomen met medewerking van Paul Rutten (Hogeschool Rotterdam, Creating 010) en Erik Hitters (projectleider POPLIVE & ERMeCC, Erasmus Research Center for Media, Culture & Communication).

De Nederlandse livemuziek monitor 2008-2019 is onderdeel van het project POPLIVE, een landelijk onderzoek naar de Nederlandse live popmuziek ecologie uitgevoerd door Hogeschool Rotterdam & Erasmus Universiteit Rotterdam.

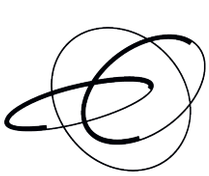
Foto voorblad
John Coffey in Paradiso – foto Ben Houdijk

Ontwerp en drukwerk
Veenman+, Rotterdam

Financiering
Deze monitor is mogelijk gemaakt door bijdragen van kenniscentrum Creating 010 Hogeschool Rotterdam, ERMeCC en NWO Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (projectnr. 314-99-202).

Verantwoording
De gegevens waarop deze monitor gebaseerd is zijn voor het grootste deel afkomstig van festivalinfo.nl en podiuminfo.nl. Aanvullend is gebruik gemaakt van verschillende online databases en een groot aantal websites van zowel artiesten als podia.
De gebruikte afbeeldingen zijn beschikbaar gesteld door Paradiso, Mojo concerts (Down the Rabbit Hole, Lowlands), Doornroosje, Kroepoekfabriek, Vera, TivoliVredenburg en de band De Dijk. Dank gaat uit naar de fotografen Bibian Bingen, Bart Heemskerk, Ben Houdijk, Jelmer de Haas, Jimmy Israel, Lotte Schrander, Mark Ooms, Pim Kops, Richard Postma, Ron van Rutten, Simone van der Heijden en Tim van Veen.

Erasmus Research Centre for Media,
Communication and Culture